

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра дошкільної педагогіки і психології
(теорії і методики дошкільної освіти)

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
Екологічне виховання старших дошкільників у взаємодії закладу
дошкільної освіти і родини

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Виконала
студентка 38-25 Д групи,
факультету дошкільної освіти

Науковий керівник
старший викладач
Вітер Ольга Іванівна

Глухів – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І РОДИНИ.....	8
1.1. Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми екологічного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії закладу дошкільної освіти і родини.....	8
1.2. Сутність екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.....	13
1.3. Характеристика педагогічних умов екологічного виховання старших дошкільників у взаємодії родини і закладу дошкільної освіти.....	23
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І РОДИНИ.....	29
2.1. Дослідження рівнів сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.....	29
2.2. Система роботи з реалізації педагогічних умов екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку у взаємодії родини і закладу дошкільної освіти.....	42
2.3. Аналіз експериментальної перевірки педагогічних умов екологічного виховання старших дошкільників у взаємодії родини і закладу дошкільної освіти.....	46

Висновки до розділу 2.....	51
Висновки	52
Список використаних джерел	55
Додатки.....	58

ВСТУП

В умовах сьогодення проблеми екології й екологічного виховання підростаючого покоління відзначаються особливою актуальністю. Необхідність екологічного виховання особистості зумовлена світовою екологічною кризою, причина якої є нераціональна та незбалансована діяльність людини у довкіллі. Попередження екологічної катастрофи, вихід з екологічної кризи можливі лише за умови екологічного виховання, спрямованого на формування в дітей елементів наукового пізнання природи, моральних переконань і практичних навичок, певної орієнтації й активної життєвої позиції в галузі охорони природи, раціонального використання та відтворення природних ресурсів.

Основи екологічної культури, ставлення особистості до природи закладаються в дошкільному дитинстві. Саме цей період важливий для усвідомлення себе невід'ємною часткою живої природи, своєї ролі та значущості в збереженні її цілісності.

Згідно із Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» в освітній діяльності чинне місце посідає формування культури здорового способу життя, екологічної культури, дбайливого свідомого ставлення до довкілля.

Концепція екологічної освіти України перед дошкільною ланкою висуває завдання з формування основ екологічної культури, морально-ціннісних орієнтацій особистості як передумову розуміння сутності природи, переосмислення власної поведінки в межах гуманістичних ціннісних орієнтирів щодо природи.

Відповідно до вимог нової редакції Базового компонента дошкільної освіти кінцевим результатом екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку є сформованість природничо-екологічної компетентності: здатності дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів

та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності[1].

Вплив природи на формування особистості розкрито в роботах зарубіжних і вітчизняних педагогів минулого Я. Коменського, Д. Локка, Й. Песталоцці, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського.

У наш час проблемі екологічного виховання дошкільників присвячені дослідження сучасних вчених: Г.Беленької, Л.Загородньої, Н.Кот, Н.Лисенко, С. Ніколаєвої, З.Плохій, Т.Поніманської, Н.Яришевої. Науковцями доведено, що основи екологічної культури закладаються ще в дошкільному віці. Екологічна свідомість виступає головною складником екологічної культури, формування засад якої дослідники визначають метою екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку[14].

Н.Кот підкреслювала важливу роль взаємодії між вихователями та батьками щодо виховання в дошкільнят бережливого ставлення до природи[17].

Однак осторонь залишається проблема дослідження педагогічних умов, які забезпечують ефективну взаємодію ЗДО і родини в екологічному вихованні дошкільників, підбір сучасних форм і методів роботи з батьками, що і обумовило вибір теми бакалаврської роботи: **«Екологічне виховання старших дошкільників у взаємодії закладу дошкільної освіти і родини»**.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку у взаємодії закладу дошкільної освіти і родини.

Об'єкт дослідження: процес екологічного виховання старших дошкільників.

Предмет дослідження: педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку у взаємодії закладу дошкільної освіти і родини.

Гіпотеза: процес екологічного виховання старших дошкільників у взаємодії закладу дошкільної освіти і родини буде ефективним за таких педагогічних умов:

1.Збагачення знань і вмінь батьків в галузі екологічного виховання дошкільнят.

2.Залучення батьків до створення еколого- розвивального середовища в дошкільному закладі.

3.Організація спільної діяльності батьків і дітей природничо-екологічного змісту.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну та методичну літературу з проблеми екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку у взаємодії ЗДО і родини.

2. Охарактеризувати особливості взаємодії родини і ЗДО у процесі екологічного виховання старших дошкільників.

3. Визначити критерії, показники та дослідити рівні сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.

4.Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови екологічного виховання старших дошкільників у взаємодії ЗДО і родини.

Методи дослідження: теоретичні:аналіз педагогічної, психологічної, екологічної та науково-методичної літератури, сучасної педагогічної періодики з дошкільного виховання, класифікація, конкретизація наукової інформації; емпіричні: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний); статистичні: кількісний та якісний аналіз експериментальних даних.

Теоретична значущість: полягає в систематизації наукових поглядів на досліджувану проблему; в теоретичному виявленні та обґрунтуванні педагогічних умов екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку

у взаємодії ЗДО і родини; у визначенні критеріїв показників та рівнів сформованості екологічної культури старших дошкільників.

Практична значущість: розроблено комплекс занять екологічно-природничого спрямування; завдань з екологічно-дослідницької роботи (організація екскурсій, спостережень у довкіллі, проведення дослідів); виховних заходів (екологічні свята, розваги) для дітей старшого дошкільного віку; оформлено збірку методичних матеріалів для педагогів та батьків з питань успішної співпраці в екологічному вихованні старших дошкільників (рекомендації, буклети, заповіді для батьків, консультації, майстер-класи, родинні свята тощо).

Отримані в результаті дослідження матеріали можна використовувати в практичній діяльності закладів дошкільної освіти. Зібраний матеріал може бути цікавим вихователям ЗДО, студентам.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І РОДИНИ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

1.1. Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми взаємодії родин і закладу дошкільної освіти в екологічному вихованні дітей дошкільного віку.

В даний час екологічна освіта є одним із пріоритетних напрямків системи дошкільної освіти, оскільки саме в цей період починається формування екологічної культури людини.

Стандарт дошкільної освіти спрямовує пізнавальний розвиток дітей, їх допитливість і пізнавальну мотивацію на формування пізнавальних дій, становлення свідомості; розвиток уяви і творчу активність; формування первинних уявлень про себе, інших людей, об'єкти навколишнього світу, про властивості і відносини об'єктів навколишнього світу, про планету Земля як спільний дім людей, про особливості її природи, різноманіття країн і народів світу [7].

Однак одного когнітивного компонента недостатньо, особливо в дошкільному віці, коли формуються основи цінностей, якості особистості, ставлення до всього живого. Формування особистості і однією з її сторін - екологічної культури, на думку С.Є. Блохіною, М.Є. Званцова, перш за все, пов'язано з вихованням духовності, сутність якої - набуття людиною вищого сенсу життя, гармонії, злагоди з собою і світом [3].

Виходячи з цього, екологічна освіта в дошкільному віці призвана закладати основи духовного розвитку особистості, заснованої на любові до природи, норми і правила поведінки в навколишньому середовищі, етичні принципи ставлення до природи, а також формувати базову систему цінностей і морального ставлення особистості до навколишнього світу.

Особливе значення організації роботи з екологічної освіти має на базових рівнях онтогенезу, - в ранньому та дошкільному дитинстві, коли «закладається» фундамент особистості. Саме природа на цьому віковому рівні по праву є одним з ефективних засобів комплексного розвитку дитини. У дітей дошкільного віку, в силу їх вікової специфіки, не тільки можливо, але і досить легко сформувати і систему уявлень про природне оточення, і необхідні уміння і навички гуманної, відповідальної взаємодії з природою, виховати основи ціннісного ставлення до неї, звичку позитивної поведінки і діяльності, суб'єктне до природи ставлення [9].

У роботах А.Н. Захлебного, І.Д. Зверєва, Н.М. Мамедова та інших вчених екологічна освіта визначається як процес навчання, виховання і розвитку екологічно спрямованої особистості, яка передбачає формування системи знань і умінь, ціннісних орієнтацій, морально-етичних і естетичних відносин, що забезпечують екологічну відповідальність особистості за стан і поліпшення соціоприродного середовища.

С.Н. Ніколаєва, Н.А. Рижова вказують на те, що в дошкільному віці не можна говорити про екологічну культуру в прямому сенсі, тут можна формувати тільки її передумови, закладати її початкові основи.

О.М. Газіна, В.Г. Фокіна основною метою екологічної освіти дітей дошкільного віку вважають виховання в початкових формах екологічної культури особистості, показниками якої є екологічна освіченість, культура діяльності і поведінки, культура почуттів. Досягнення цієї мети багато в чому пов'язане з визначенням змісту знань про природу, умінь і навичок гуманно-творчої, емоційно-чуттєвої взаємодії з природними об'єктами [32].

Дана мета конкретизується авторами в задачах, вирішення яких передбачає наступне:

- формування системи природознавчих знань, основ світорозуміння, системи пізнавальних умінь, практичних умінь і навичок по догляду за рослинами і тваринами;

- виховання дбайливого ставлення до природи, гуманно-діяльного ставлення до всього живого;

- розвиток у дітей естетичного сприйняття природи;

- виховання культури поведінки в природі [10].

В сучасній психолого-педагогічній літературі визначено зміст екологічної освіти дітей дошкільного віку (А. Захлебний, Л.В. Моїсеєва, Н.М. Мамедов, І.Т. Суравегінаї ін.). В його основу покладено чотири взаємопов'язані компоненти: науково-пізнавальний, ціннісний, нормативний і практично-діяльнісний.

Науково-пізнавальний компонент забезпечує розвиток у дітей пізнавального ставлення до навколишнього середовища. Для дітей дошкільного віку весь комплекс знань про природу забарвлений інтересом, що сприяє формуванню їхнього ставлення до природно-соціального оточення, а також формуванню світоглядних установок.

Ціннісний компонент, на думку Є.В. Гончарової, є провідним у змісті освіти взагалі, а екологічної освіти особливо [9]. Саме він формує моральне і естетичне ставлення до природного середовища, екологічні орієнтації на багатосторонню громадську і особистісну значимість природи; забезпечує комплексний підхід до оцінки результатів природокористування і прогнозом стану навколишнього середовища на різних рівнях; закликає підростаюче покоління вносити посильний вклад в охорону і відновлення навколишнього середовища, вести здоровий спосіб життя [10].

Нормативний компонент змісту освіти орієнтує на систему моральних і правових принципів, норм і правил, приписів і заборон екологічного

характеру, що визначають ставлення суспільства і природи [9]. Знання і ціннісні орієнтації є найважливішими регуляторами поведінки і діяльності людини в соціоприродному оточенні. Дотримання загальнолюдських норм моралі - показник загальної культури поведінки кожного в стосунках до інших людей, до природних об'єктів, свого здоров'я і т.п. Основи екологічної культури закладаються в дитячому віці. Ось чому саме в дитячому саду необхідно приділяти особливу увагу цьому аспекту змісту освіти [11].

Практично-діяльнісний компонент грає не менш важливу роль в екологічній освіті, ніж всі вищеназвані. Практична діяльність є результатом цих відносин, критерієм розвинутої свідомості і почуттів. У той же час сама діяльність формує відносини людини з навколишнім світом [11].

Даний компонент змісту екологічної освіти сприяє формуванню пізнавальних, практичних та творчих умінь екологічного характеру, звички дотримуватися екологічних норм і правил поведінки; розвиває вольові якості особистості; вчить проявляти активну життєву позицію у вирішенні екологічних проблем [10].

Екологічна культура як культура взаємовідносин людини з природою базується на емоційній чуйності людей, почутті відповідальності кожного за стан біосфери, прагненні жити в співзвучності з природою, строгому дотриманні правових законів. В її структурі виділяють мотиваційний, аксіологічний, гностичний, етичний, операційно-діяльнісний і емоційно-вольовий компоненти, які свідчать про те, що екологічна культура - інтегративна якість і найважливіша властивість особистості, що відбиває психологічну, теоретичну і практичну готовність відповідально ставитися до навколишнього середовища. Її сутністю, вказує Н.М. Мамедов, є «поєднання соціального з природою, їх єдність». Вона формує здатність узгоджувати свої потреби з природними можливостями [19].

Основою екологічної культури, її духовної складової, є екологічна свідомість. Л.С. Виготський визначає свідомість як вищий рівень психічного відображення об'єктивної реальності, а також вищий рівень саморегуляції, який притаманний тільки людині як соціальній істоті [6].

Екологічна свідомість, на думку В.В. Глібова, формується на основі знань, отриманих в результаті спілкування з об'єктами зовнішнього світу, а також в процесі навчання, і аналізу цих знань. Найважливішою характеристикою екологічної свідомості є її активність. На основі отриманих знань екологічну свідомість формує поведінку щодо існуючих екологічних проблем, спрямована на стабілізацію або зміну взаємин з природою і її об'єктами. Воно реалізується через почуття, мотиви, інтереси, вчинки, дії і діяльність. Вищим продуктом діяльності екологічної свідомості є цінності, що відображають подвійність людини як суб'єкта, що протиставляє себе природі, і як суб'єкта, що є нерозривною частиною цієї природи [8].

С.Д. Дерябо, В.А. Ясвин під екологічною свідомістю розуміють «сукупність екологічних уявлень про взаємозв'язки в системі «людина - природа» і в самій природі, існуюче ставлення до природи, а також відповідні стратегії і технології взаємодії з нею» [11]. Структурними елементами екологічної свідомості є інтелектуальна сфера особистості, відповідальне ставлення до природи на рівні переконання, чуттєва сфера (моральні і естетичні почуття), а також вольові устремління.

Процес формування основ екологічної свідомості у дітей дошкільного віку в умовах дошкільної освітньої організації, на думку Л.Д. Олькова, являє собою один з найважливіших розділів дошкільної освіти і повинен стати основою всього навчально-виховного процесу [23].

Сучасною наукою аналізується ще один структурний компонент екологічної культури - екологічна діяльність особистості, яка розглядається вченими в двох основних напрямках:

- як зовнішня, практична діяльність, безпосередньо спрямована на збереження, відновлення поліпшення природного середовища проживання і на вдосконалення екологічних відносин людей (екологічне навчання, освіту, виховання);

- як діяльність внутрішня, духовна, спрямована на саморозвиток, екологічна самоосвіта і самовиховання людини; вона є підсистемою екологічної культури і тісно пов'язана з екологічним ставленням і екологічною свідомістю [10].

Підсумовуючи вище викладене, можна зробити висновок про те, що формування основ екологічної культури в дошкільному віці передбачає єдність знань, емоційних переживань, діяльнісного ставлення до природи.

1.2. Сутність екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Процес екологізації предметного середовища, на думку Н.А. Рижової, повинен відповідати цілям створення розвиваючого предметного середовища як такого, тобто сприяти розвитку дитини в цілому, формуванню її як особистості, задовольняти її потреби в різних видах діяльності. Головним же завданням, вважає Н.А. Рижова, є створення умов для формування у дитини елементів екологічної культури, екологічно грамотної поведінки, реалізації положень нової парадигми про універсальність і самоцінність природи [32]. С.Н.Ніколаєва підкреслює «необхідність створення певних умов, головною особливістю яких є привнесення об'єктів живої природи в предметне оточення дитини, в простір її життєдіяльності» [23].

Розвиваюче екологічне середовище, на думку С.М. Ніколаєвої – це різноманітність рослинного і тваринного світу на ділянці дитячого садка, а

також правильна, з екологічної точки зору, організація зони природи в приміщенні дошкільного закладу. Це конкретні, окремо взяті тварини і рослини, які постійно мешкають в установі та знаходяться під опікою дорослих і дітей, що відповідають вимогам, безпечні для життя і здоров'я оточуючих і невибагливі з точки зору змісту і догляду [27].

Теоретичний аналіз літератури доводить, що правильно організоване екологічно розвиваюче середовище вагомо впливає на реалізацію системи екологічної освіти в дошкільному закладі. Еколого-розвиваюче середовище - це місце для здійснення дитячої діяльності екологічного спрямування.

Екологізація розвиваючого середовища - це насичення природними елементами та об'єктами простору життєдіяльності дошкільнят.

З точки зору екологічної освіти середовище в дошкільному закладі повинно сприяти:

- пізнавальному розвитку дитини через створення умов для пізнавальної діяльності, експериментування з природним матеріалом, для систематичних спостережень за об'єктами живої і неживої природи;

- для формування інтересу до явищ природи, пошуку відповідей;

- еколого-естетичному розвитку шляхом залучення уваги дитини до оточуючих природних об'єктів, формування вміння бачити красу природного світу, різноманітність його фарб і форм; надавати перевагу живим об'єктам природи, а не штучно спорудженим конструкціям;

- оздоровлення дитини через використання екологічно безпечних матеріалів для оформлення інтер'єрів, іграшок; оцінку екологічної ситуації території дошкільного закладу; грамотне оформлення і озеленення території; створення умов для екскурсій і занять на свіжому повітрі;

- формування моральних якостей дитини через створення умов для регулярного догляду за живими об'єктами і спілкування з ними, виховання

почуття відповідальності, бажання і вміння зберегти навколишній світ природи;

- формування екологічно правильної поведінки, навичок раціонального природокористування; догляду за тваринами, рослинами, екологічно грамотної поведінки в природі;

- екологізації різних видів діяльності дитини через створення умов для самостійних ігор з природним матеріалом, для використання природного матеріалу на заняттях з художньої діяльності і інше [38].

Таким чином, екологізація розвиваючого предметного середовища повинна сприяти реалізації всіх компонентів освіти: пізнавальної, моральної, ціннісної і діяльнісної.

У дитячому садку екологічно-розвиваюче середовище може бути організоване як з традиційних, так і нетрадиційних елементів [10].

До традиційних елементів екологічної розвиваючої предметного середовища відносяться:

- куточок природи;
- город і сад (город у дворі дошкільного закладу, мінігорода на вікнах, городи в теплицях, парниках);
- зимовий сад.

Нетрадиційні елементи екологічного розвиваючого предметного середовища це:

- екологічна кімната;
- лабораторія;
- альпійська гірка;
- екологічна стежка;

- міні-ферма;
- екологічна бібліотека;
- двір-парк.

Для проведення різноманітної педагогічної роботи рослини і тварини можна по-різному розташовувати, групувати в спеціально створеному «екологічному просторі». Екологічний простір – це невелика територія або окреме приміщення, зайняте об'єктами природи і має певне функціональне значення [2].

Найбільш поширеним традиційним елементом розвиваючої середовища є груповий куточок природи, головна перевага якого – безпосередня близькість його мешканців до дітей, що дозволяє вихователю використовувати його для проведення різних еколого-педагогічних заходів [2]. Для організації куточка природи не потрібно великого простору, його можна організувати в груповій кімнаті або в роздягальні.

Санітарно-епідеміологічні правила і нормативи забороняють розміщення акваріумів, тварин, птахів в групових приміщеннях і роздягалках. У зв'язку з цим, в груповий куточок природи можна поміщати тільки рослини з переліку дозволених в дошкільних установах [4].

Куточок природи в груповій кімнаті наповнюється як постійними, так і тимчасовими об'єктами. Постійні живуть в куточку круглий рік, це кімнатні рослини різних природних зон. Тимчасові – живуть тільки певний відрізок часу, це рослини рідного краю, життєдіяльність яких цікаво та яскраво проявляється в різних сезонах: яскраві декоративні рослини квітника, яскраво квітучі восени, весняні первоцвіти. Перелік тимчасових мешканців залежить від тем сезонної роботи з дітьми.

Постійними мешканцями куточка природи в дитячому саду є кімнатні рослини. Вони цікаві тим, що кожен вид має свої терміни і періоди активної

вегетації. Все це робить їх цінним дидактичним матеріалом, а отже, і одним з обов'язкових об'єктів куточка природи. Рослини дають багату поживу для спостережень, порівнянь і роздумів, вимагають постійної праці, яка в більшості випадків нескладна і цілком доступна дітям дошкільного віку [8].

При підборі мешканців куточка природи необхідно враховувати вікові особливості дітей, яким адресований куточок, а також ряд вимог:

1. Рослини і тварини повинні бути типові для тієї чи іншої систематичної або екологічної групи - це дає можливість познайомити дітей з основними типовими рисами, умовами або чинниками життя, характерними для великої групи рослин і тварин;

2. Рослини повинні бути зовні яскравими, привабливими, здатними викликати і утримати ще не дуже стійку увагу дітей дошкільного віку.

3. Необхідність мати кілька примірників одного виду рослин. Це дає можливість дітям побачити в об'єктах не тільки загальні, а й індивідуальні ознаки, підводить дітей до розуміння розмаїття і неповторності живих організмів.

4. Рослини повинні бути абсолютно безпечні для здоров'я дітей і дорослих.

5. Куток природи - місце праці і спостережень дітей. Догляд за його мешканцями за допомогою вихователя. Тому підбираються невибагливі рослини, які не потребують для свого утримання складного обладнання.

6. Необхідно враховувати можливості нормальної життєдіяльності, зростання і розвитку рослин в умовах приміщення дошкільної установи з його підвищеною температурою, сухістю, наявністю шуму та ін.

Розміщуючи мешканців в куточку природи, слід також враховувати їх біологічні особливості та потреби [23]. Так, одні кімнатні рослини (герань, кактус і т.д.) мають потребу у великій кількості сонячного світла - їх слід

поставити на найсвітліше місце; інші (узамбарська фіалка, бегонія, хлорофітум) погано переносять прямі сонячні промені - їх поміщають в затінене місце.

При розміщенні рослин необхідно врахувати і естетичну сторону: куточок природи повинен радувати око, прикрашати інтер'єр. При цьому слід розмістити об'єкти таким чином, щоб діти могли вільно підходити, спостерігати і працювати в куточку природи.

Безпосереднє спілкування з природою в куточку природи дає дитині яскравіші уявлення, ніж книжки, картинки і розповіді дорослих.

Добре обладнаний куточок природи принесе задоволення дітям від безпосереднього спілкування з його мешканцями, дасть можливість проводити цікаві спостереження, доглядати за рослинами протягом всього року [23].

Городня територія дошкільного закладу також є елементом традиційного розвиваючого середовища і найбільш характерний для невеликих міст і селищ. Наявність земельних робіт в дитячому саду є однією з умов, яка необхідна для формування екологічної культури дошкільнят.

Город сприяє розвитку допитливості і спостережливості у дітей. Традиційно його використовують з метою вироблення у дошкільнят трудових навичок догляду за рослинами, знайомства з основними овочевими культурами [8]. Однак город - це прекрасна можливість для екологічної освіти, він здатний розширювати уявлення дітей про рослини, як живі організми, про умови, необхідні для росту і розвиток. Крім того, через різноманітну діяльність в городі, можна познайомити дітей з правилами вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції.

Дошкільним закладам, що знаходяться поблизу великих промислових об'єктів, автотрас з інтенсивним порухом не рекомендується на своїй території розбивати город, і тим більше, вживати в їжу вирощені овочі.

Друге питання екологічної безпеки, яке може бути розглянуте на прикладі городу - це вирощування рослин без хімічних добрив, використання в якості захисту рослин біологічні методи і засоби, як добрива - перегній і компост [15].

Для того, щоб створити город, необхідно на території дитячого саду визначити для нього освітлене місце. Розмір городу залежить від умов території, але бажано, щоб на кожну дитину відводилося не менше 0,5 квадратних метрів. Ширину грядки слід робити не більше ніж шістдесят сантиметрів, так як дитина повинна вільно діставати до її середини. Щоб при поливі вода не стікала з грядки, можна зробити дерев'яний каркас. Між грядками необхідно залишати відстань шириною 50 сантиметрів для того, щоб діти могли вільно рухатися, не пошкоджуючи посадки. Город повинен мати головну доріжку завширшки не менше одного метра, обладнаний лавками і столом [15].

На городі рекомендується посадка тих рослин, які вирощують в даній місцевості, невибагливі в догляді і цікаві для спостережень. В старшій групі для вирощування на городі беруться такі культури, як зелень (салат, кріп, щавель та ін.), цибульні (цибуля-батун, цибуля ріпчаста, часник,), капустяні (капуста білокачанна і червонокачанна), плодови (Огірок, томат, перець), коренеплоди (буряк, морква, редис), бульбоплоди (Картопля), бобові (горох, боби, квасоля), хлібні злаки [20].

Город передбачає наявності садового інвентарю, безпечного для дітей, справжнього, але відповідати віку і росту дітей.

До нетрадиційних елементів екологічного розвиваючого середовища відноситься екологічна стежка.

У дошкільних установах екологічні стежки виконують пізнавальну, розвиваючу, естетичну та оздоровчу функції.

Специфіка стежки, що знаходиться на території дошкільного закладу полягає в невеликій її протяжності, де основна частина об'єктів створюється спеціально, що дозволяє враховувати вікові можливості дітей дошкільного віку. Основним критерієм вибору маршруту і об'єктів екологічної стежки є охоплення якомога більшої кількості різноманітних і привертають увагу дитини об'єктів [33].

Об'єктами екологічної стежки служать різні види дикорослих і культурних рослин (дерев, чагарників, трав), мохи, гриби на живих і мертвих деревах, старі пні, мурашники, гнізда птахів на деревах, мікроландшафту різних природних співтовариств (луки, ліси), клумби, окремі красиво квітучі рослини, місця регулярного скупчення комах (наприклад, жуків-солдатиків), невеликі водойми, городи, окремі камені, альпійська гірка. Взаємодія людини з природою (як позитивна, так і негативна) може бути показана на прикладі вищепитаних ділянок, годівниць для птахів.

Створення стежки на території дитячого садка може виконуватися поетапно, в такій послідовності:

1. Територія детально обстежується, виділяються найбільш цікаві об'єкти.

2. Складається картосхема стежки з нанесенням маршруту і всіх її об'єктів (в допомогу вихователям і для дітей різного віку). Картосхеми для дітей повинні містити невелику кількість інформації у вигляді зрозумілих для дитини малюнків об'єктів, стрілок, що вказують маршрут.

3. Вибирається «господар» стежки (разом з дітьми) – казковий персонаж, який буде давати хлопцям завдання і запрошувати їх в гості.

На екологічній стежині можна проводити різноманітні екскурсії, організувати різноманітну діяльність [33].

Наступна умова - формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку - це регулярне проведення природознавчих екскурсій.

Екскурсії - один з видів занять і основна форма організації роботи з екологічної освіти дітей старшого дошкільного віку. Екскурсії проводяться поза дошкільним закладом, це свого роду заняття під відкритим небом, головна перевага якого – в знайомстві з об'єктами і явищами природи в природних умовах [37].

За характером вирішуваних педагогічних завдань виділяються чотири різновиди екскурсій: природнича, екологічна, на сільськогосподарський об'єкт, екскурсія естетичного характеру.

Розглянемо детально природознавчі екскурсії як умова формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.

Природознавча екскурсія традиційно вирішує завдання знайомства з природою, тобто накопичення уявлень про різноманітність об'єктів живої природи і їх характерні особливості.

На екскурсії вирішується певний програмний зміст, засвоєння якого є обов'язковим для всіх дітей групи, що відрізняє екскурсію від повсякденних прогулянок [37]. Освітньо-виховне значення екскурсій велике, так як вони підвищують інтерес до рідної природи, естетичні почуття і емоційне ставлення.

Екскурсії доцільно організовувати на різні об'єкти природного оточення - луг, ліс, водоймище, вулицю міста, з тим, щоб показати стан природи в усьому її різноманітті. Численні дерева, чагарники, трав'янисті рослини дають можливість показати дітям пристосованість рослин до умов існування, дозволяють спостерігати за ними в різні часи року. Такі екскурсії сприяють глибокому засвоєнню знань про природу, поступове освоєння знань створює сприятливі умови для розвитку пізнавального інтересу [37].

Структура екскурсії:

- вступна бесіда;
- колективне спостереження;
- індивідуальне самостійне спостереження дітей;
- збір матеріалу;
- ігри дітей із зібраним матеріалом;
- заключна частина, під час якої вихователь підводить підсумок екскурсії і нагадує про необхідність дбайливого ставлення до природи.

Першим етапом екскурсії є підготовчий етап. Основна задача на даному етапі - організувати дітей, виходячи з уже наявного досвіду, сформулювати цілі та завдання, які необхідно вирішити на майбутній екскурсії. Велике значення на цьому етапі буде мати стимуляція позитивного емоційного настрою дітей, вплив на їхні почуття. Починається ця робота за декілька днів до екскурсії, завершується - перед її початком.

Другий етап екскурсії - це організація пізнавальної і практичної діяльності дітей. Велике значення на цьому етапі буде мати вибір педагогом оптимальних методів роботи з дітьми. Необхідно ретельно продумати і спланувати даний етап екскурсійної роботи, комплексно вибудувати можливі для використання наочні, словесні і практичні методи. Стрижнем будь-якої екскурсії має стати спостереження, що супроводжується бесідою. В кінці екскурсії велике значення набувають практичні методи - різні ігри з дітьми, збір природного матеріалу і т. д.

Третій етап - заключний. Він охоплює всю після екскурсійну роботу, спрямовану на узагальнення, закріплення, систематизацію, поглиблення уявлень, отриманих дітьми в ході екскурсії. Велике значення на цьому етапі будуть мати підтримка інтересу дітей до отриманої інформації, стимуляція потреби висловити, поділитися своїми почуттями, переживаннями, емоціями.

Вирішити ці завдання можна, використовуючи різні види та форми організації продуктивних видів дитячої діяльності (художньої, образотворчої) [7].

З метою отримання позитивних результатів вся екскурсійна робота повинна плануватися заздалегідь. При плануванні системи екскурсій необхідно також дотримуватися наступних принципів:

- екскурсії повинні забезпечувати початкове цілісне сприйняття предметів і явищ природи;

- повторні екскурсії слід проводити тоді, коли в спостережуваних об'єктах відбуваються помітні зміни;

- розширення змісту знань, пропонованих дітям наступної екскурсії, повинне здійснюватися за рахунок розширення кола спостережуваних об'єктів і явищ, а також за рахунок поглиблення і конкретизації інформації про вже знайомих предметах і явищах;

- повинна простежуватися чіткий взаємозв'язок між спланованими екскурсіями [7].

Для більш успішної пізнавальної діяльності дитини, природознавчі екскурсії необхідно проводити систематично, не рідше 1 разу в сезон. Це дозволить організувати спостереження, вивчення різних об'єктів і явищ в природних умовах. Система екскурсій дозволяє, на основі безпосереднього контакту з живими об'єктами і різними формами взаємодії з ними, сформувати у дітей усвідомлення.

1.3. Характеристика педагогічних умов екологічного виховання старших дошкільників у взаємодії родини і закладу дошкільної освіти.

Зараз багато говорять про глобальні проблеми людства, про розум, про цивілізації. В даний час величезний інтерес до вивчення екологічних

процесів, викликаний різким погіршенням стану навколишнього середовища, спонукає переглянути наші погляди на взаємовідношення Людини і Природи. При цьому варто звернути увагу на те, що, незважаючи на ідейні суперечності, наукове співтовариство і світова громадськість зараз одностайні у визнанні взаємозалежності Людини і Природи. Ці взаємини в системі «Людина - Природа» засновані на двох суперечливих тенденціях. З одного боку, Людина послаблює свою залежність від стихійних сил природи, як би створюючи «другу природу». З іншого боку, в сферу людської діяльності залучається все більше природних речовин і явищ, що мають значення для неї самої. Таким чином, людське суспільство втягується в усе більш тісні і різноманітні зв'язки зі світом природи [2].

Усвідомити ці зв'язки, на рівні свідомості, і покликане екологічне просвітництво. Зміни в свідомості людей, як відомо, перш за все, залежать від зусиль в області виховання і освіти.

Екологічне виховання та освіта (формальна і неформальна освіта в галузі навколишнього середовища) - це формування у людини свідомого сприйняття навколишнього середовища, переконаності в необхідності дбайливого ставлення до природи, до розумного використання її багатств, розуміння важливості примноження природних ресурсів. В сучасних умовах екологічна просвіта та виховання - найважливіша з основ процесу гармонізації взаємодії суспільства і природою.

Екологічна освіта має прищепити людині в першу чергу знання та навички розумного спілкування з природою, удосконалювати методи і способи конструктивної участі в охороні природи і раціональному природокористуванні.

«Треба обробляти наш сад» сказав великий французький філософ і письменник Вольтер в своєму творі «Кандид», ця фраза могла б стати девізом екологічного просвітництва. При цьому слід зауважити, звичайно,

що він мав на увазі інтелектуальний, духовний сад, який повинен обробляти в собі кожна людина, щоб стати особистістю і реалізувати всі свої можливості. Саме екологічне просвітництво має відігравати головну роль у формуванні сьогоднішньої Людини. Екологічне просвітництво, перш за все, має бути спрямована на:

- наочне відображення основних етапів еволюції Землі;
- відображення сучасних особливостей біологічної еволюції, а також взаємодії людини і природного середовища;
- вивчення унікальності екосистем земної кулі;
- загальнолюдські, наукові і естетичні цінності природних об'єктів.

Як відомо, прогрес будь-якої науки супроводжується зростанням обсягу опублікованої наукової інформації. Сьогодні видаються різноманітні екологічні наукові звіти, матеріали, екологічні бюлетені, огляди, реферати, довідники, посібники та підручники екологічного спрямування. Щоб впоратися зі зростаючим потоком інформації, що дозволяє бути в курсі останніх досягнень екологічної науки, необхідно володіти широким кругозором. Справа в тому, що кожен день в світі приймаються рішення, що впливають на життя мільйонів людей, але при цьому абсолютно не враховуються наукові екологічні факти в силу того, що ними не володіють ні ті, хто приймає рішення (в тій формі, в якій ці факти можуть бути застосовні на практиці). Ні ті, кого вони безпосередньо стосуються (в тій формі, в якій вони можуть їх зрозуміти). Зараз в «комп'ютерний вік» виявилось, що для ознайомлення зі всією сумою знань, накопичених людством за тієї чи іншої конкретної проблеми, досить натиснути всього на кілька клавiш комп'ютера. Відпала необхідність витратити години, місяці або роки на копiтку вивчення гiр друкованої продукції. Але ось тут - то і криється якась помилка. Неможливо отримати «комп'ютерні» знання про емоційно ціннісне відношенні до світу і діяльності, не торкнувшись внутрішньої сутності того,

що відбувається. Засвоєння досвіду творчої діяльності забезпечується розвитком соціальної культури суспільства. А досвід - це чуттєво-емпіричне пізнання дійсності, засноване на практичній діяльності. Діяльність - специфічна форма активного ставлення людини до навколишнього світу. Зміст діяльності, як такої, становить доцільні зміни і перетворення, які відбуваються в навколишньому середовищі.

Досвід емоційно - ціннісного ставлення до світу і природи, до діяльності - дуже складний і багатоплановий компонент змісту освіти. Він визначає вибіркоче ставлення до навколишнього світу, стимулює його активність, сприяє більш ефективному засвоєнню різноманітних компонентів. Ці компоненти змісту виражаються як прояв емоційно-діяльних відносин. З різних видів емоцій в процесі екологічної освіти найбільш важливі пізнавальні, естетичні та соціальні. Емоційно ціннісне ставлення до світу, до природи являє собою сукупність таких цінностей: як соціальна активність, доброзичливість, прагнення зберігати природу і вміння бачити її красу, прийняття загальнолюдських моральних гуманістичних норм в спілкуванні з Природою. Важливо і те, що екологічне просвітництво проявляється у всіх видах виробничої діяльності, забезпечуючи збереження і поліпшення навколишнього природного середовища [6].

Еколого-просвітницька діяльність передбачає:

- підготовку інформаційних і методичних матеріалів за напрямками роботи громадських екологічних організацій;
- створення екологічних інформаційно-просвітницьких роликів, аудіо- та відеоматеріалів;
- розміщення соціально-рекламної продукції природоохоронного спрямування.

Варто зазначити, що Інтернет-простір досить ефективно використовується для розповсюдження екологічних інформаційно-просвітницьких матеріалів.

важливим є поширення екологічних знань як необхідність підвищення екологічної культури:

1. З метою формування екологічної культури в суспільстві, виховання дбайливого ставлення до природи, раціонального використання природних ресурсів здійснюється екологічна просвіта у вигляді поширення екологічних знань про екологічну безпеку, інформації про стан навколишнього середовища та використання природних ресурсів.

2. Екологічна освіта, в тому числі інформування населення про законодавство в галузі охорони навколишнього середовища та законодавстві в галузі екологічної безпеки, здійснюється органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, засобами масової інформації, а також освітніми установами, закладами культури, музеями, бібліотеками, природоохоронними установами, організаціями спорту і туризму, іншими юридичними особами.

Висновки до розділу 1

У роботі з батьками з екологічного виховання дітей необхідно використовувати всі доступні форми взаємодії з сім'єю.

Але всі ці форми повинні ґрунтуватися на педагогіці співробітництва, залученні батьків до вирішення важливих проблем, знаходженню загальних правильних відповідей. Всім батькам потрібна допомога вихователя в тому, щоб він розповів, як проводити з дітьми спостереження за погодою; які давати дітям знання; як знайомити з правилами поведінки в природі; яку практичну діяльність в природі можна здійснити з дітьми.

В цілому робота з батьками може бути представлена наступним чином:

- Екологічна освіта - надання екологічної інформації, її аналіз; пріоритетні теми: екологічно грамотна поведінка в природі і в побуті, зв'язок екологічних проблем зі здоров'ям, екологія житла і т. п. ;

- Спільна діяльність з дітьми: участь в походах, екскурсіях, еколого-оздоровчих святах; виконання домашніх завдань, спільний догляд за тваринами, рослинами; збір колекцій природних і інших матеріалів; виставки робіт, виконаних дітьми спільно з батьками; допомога у створенні розвиваючого середовища; створення екологічних казок і оформлення книг; проектно-дослідницька діяльність.

Отже, для того, щоб розвиваючий ефект знань підтримувався на належному рівні, вихователеві необхідно, по-перше, добирати матеріал для використання з різних природничих об'єктів та явищ; по-друге, він повинен допомогти дітям опанувати вмінням і навичками використання певних знарядь праці спеціального призначення. Урізноманітнення природничого матеріалу допомагає швидше узагальнювати певні розумові операції, забезпечувати перенесення того чи іншого способу дії на новий об'єкт, яким оволодіває дитина в дещо змінених умовах. При цьому вона швидше опановує навичками аналізу кожного об'єкта чи явища природи у їхніх взаємозв'язках, чим забезпечується розуміння науково достовірних ознак, що виділяються у певних групах об'єктів об'єднаних узагальнюючими поняттями.

Взаємодія дитячого садка з сім'єю можна здійснювати по-різному. Важливо уникати формалізму.

РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І РОДИНИ

2.1. Дослідження рівнів сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.

Для визначення рівнів сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку був проаналізований новий Базовий компонент дошкільної освіти – Державний стандарт дошкільної освіти за освітнім напрямом « Дитина в природному довкіллі», згідно якого сформованість природничо-екологічної компетентності є кінцевим результатом екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

У контексті реалізації БКДО було розглянуто ряд завдань з екологічного виховання старших дошкільників: сформованість екологічних знань; обізнаність з правилами безпечної поведінки в природі та нормами взаємодії з нею; навичок, спрямованих на зміцнення власного здоров'я та відчуття особистої причетності до збереження ресурсів планети і власної країни; залучення батьків у процес формування у дитини природничо-екологічної компетентності та навичок, орієнтованих на сталий розвиток[1].

Спираючись на освітню лінію БКДО нами була проведена дослідно-експериментальна робота щодо екологічного виховання старших дошкільників у взаємодії ЗДО і родини. Мета – визначити та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов екологічного виховання у взаємодії ЗДО і родини.

Дослідження проводилось в Сонячненському навчально-виховному комплексі: загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів дошкільний навчальний заклад Чернечинської сільської ради Охтирського району Сумської області

з дітьми старшого дошкільного віку. До експерименту було залучено 20 дошкільників (дві групи), 4 вихователів цих груп та 20 батьків вихованців.

Експеримент тривав протягом 6 місяців (з вересня 2020р. по лютий 2021р.)

Перший етап експериментальної роботи носив констатувальний характер. Його метою було визначення рівнів сформованості екологічної культури старших дошкільників. Для цього було сформовано дві групи дітей, одну з яких ми визначили як експериментальну (ЕГ)-10 дітей, а іншу – як контрольну(КГ) -10 дітей.

Відповідно до мети були поставлені завдання констатувального етапу дослідження:

1.Розробити критерії, показники та визначити рівні сформованості екологічної культури старших дошкільників.

2.Виявити стан підготовленості батьків до екологічного виховання дітей і взаємодії з вихователями ЗДО.

3.Визначити педагогічні умови, що сприяють екологічному вихованню старших дошкільників у процесі взаємодії ЗДО і родини.

На основі теоретичного аналізу нового БКДО та наукових досліджень (Г.Беленької, Н.Кот, С.Ніколаєвої, З.Плохій, О.Половіної, Н.Яришевої) нами було визначено наступні критерії екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку: інформаційно-пізнавальний, емоційно-почуттєвий, учинково-діяльнісний з відповідними показниками.

Показниками екологічного виховання за інформаційно-пізнавальним критерієм визначено: сформованість у дітей старшого дошкільного віку знань про природу та взаємодію з нею, закріплених в екологічній культурі суспільства, їх перетворення у форму особистісних цінностей, що є джерелом екологічно обумовленої, гуманістичної діяльності і поведінки в природі;

сформованість умінь і навичок здійснення різноманітної екологічно спрямованої діяльності для застосування в поведінці екологічних знань, свідомого і активного висловлення свого ставлення до природи.

Екологічне виховання старших дошкільників за емоційно- почуттєвим критерієм схарактеризовано через такі показники: дитина вчиться розуміти не тільки свої почуття, але і переживання інших людей; гуманістичне ставлення дитини до природи; діяльність, спрямована на охорону природи, її збереження та відтворення.

Показниками за учинково-діяльнісним критерієм обрано: вміння старших дошкільників здійснювати свідомі вчинки у взаємодії з природними об'єктами, використовувати набуті екологічні знання в ігровій, трудовій, продуктивній діяльності.

До кожного з обраних критеріїв було дібрано експериментальні завдання для виявлення рівнів сформованості екологічної культури старших дошкільників.

Відповідно до критеріїв та показників було визначено три рівні сформованості екологічної культури старших дошкільників: достатній, середній і низький.

Достатній рівень – діти мають достатні знання у галузі живої та неживої природи; знайомі з варіантами екологічних дій у природі; обізнані з проблемою охорони природи; знають правила безпечної поведінки в природі та норми взаємодії з нею; володіють елементарними способами надання допомоги рослинам: доглядають за кімнатними рослинами, городом, квітником; проявляють емоційне чуттєве сприймання природних об'єктів та явищ; використовують набуті екологічні знання в ігровій, трудовій, продуктивній діяльності.

Середній рівень – діти володіють недостатньо широким за змістом обсягом екологічних знань та уявлень; знають, що потрібно берегти природу,

але бережливо ставляться до неї лише при нагадуванні; виявляють радісні почуття у процесі перебування на природі, але працю в природі не визнають як необхідність дбати про неї; набуті екологічні знання частково використовують в ігровій, трудовій, продуктивній діяльності.

Низький рівень – діти мають достатньо обмежені знання про природу взагалі та природу рідного краю, зокрема; мають слабку мотивацію щодо пізнання навколишнього світу природи, визначаючи перебування в ній як елемент організації власної життєдіяльності; визначають емоційну піднесеність при спілкуванні з природою, але їх мало цікавить вивчення розвитку певних її процесів; не сформовані уміння використовувати набуті екологічні знання в ігровій, трудовій, продуктивній діяльності.

Діагностування рівнів сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку відповідно до визначених критеріїв передбачало використання комплексу методів, серед яких індивідуальні бесіди з дітьми, виконання завдань з використанням карток, спостережень за дітьми, за різними видами їх діяльності, аналіз та розв'язання ігрових завдань, практичні завдання, кількісна і якісна обробка результатів.

Інформаційно-пізнавальний критерій діагностувався за допомогою таких методів:

І.Індивідуальної бесіди з дітьми щодо з'ясування їхньої обізнаності основами екології.

Мета: з'ясувати сформованість у дітей екологічних знань та уявлень за розділами: що я знаю про природу; як я ставлюсь до природи; мої вчинки у природі.

Інструкція: експериментатор просить дитину відповісти на запитання:

- 1.Які умови потрібні для життя рослин?
- 2.Яким способом можна допомогти пошкодженому деревцю?

3. Чи любиш ти природу? Чому?

4. Чи бережеш ти природу? Як?

5. Чи знаєш ти правила безпечної поведінки в природі?

6. Хто тобі про них розповідав?

6. Чи є у тебе домашня тваринка? Як ти доглядаєш за нею?

II. Виконання завдання з використанням карток екологічного змісту (додаток А).

Мета: виявити рівень екологічних знань та уявлень у старших дошкільників, пов'язаних із природою рідного краю.

Хід дослідження: перед дітьми вихователь викладає картки, де зображені рослини, які діти могли зустрічати на луках рідного краю. Діти повинні назвати їх, описати і показати на малюнку.

Згідно вимогам чинної програми, вихованці старшої групи, повинні знати, розпізнавати такі регіональні рослини

Дерева: хвойні, листові, фруктові.

Ягідні кущі: малина, агрус, смородина.

Квіткові рослини: садові, лісові, польові.

Як засвідчують результати дослідження за показниками інформаційно-пізнавального критерію, висвітлені у таблиці 0% експериментальної групи та 10% контрольної групи мають високий рівень знань. 50% дітей експериментальної групи та 80% контрольної групи мають середній рівень. Низький рівень спостерігається у 50% дітей експериментальної групи та 20% у контрольній.

Таблиця 2.1

**Показники рівнів екологічного виховання у дітей
експериментальної та контрольної груп за інформаційно-пізнавальним
критерієм на констатувальному етапі експерименту**

Етапи експерименту	Групи	Рівні		
		Високий	Середній	Низький
Констатувальний	ЕГ – 10	–	50%	50%
	КГ – 10	10%	70%	20%

Діти, віднесені до високого рівня екологічного виховання мають гарні знання про екологічні заходи у природі (прибирання сміття, не розпалювати багаття, не пошкоджувати дерев тощо); норми безпечної поведінки на природі (не їсти ягід і грибів у лісі, не відходити далеко від дорослих тощо); обізнані з основними технологіями догляду за рослинами (полити, помити, підпушити ґрунт тощо); вміють доглядати за домашніми тваринами, беруть активну участь у прибиранні та вигулюють їх разом з батьками. Малята мають гарні знання про природу рідного краю, дають розгорнуті відповіді що до питань про рослини.

Відповіді дітей, віднесених до середнього рівня екологічного виховання засвідчили достатні знання про екологічні заходи у природі, норми безпечної поведінки на природі, обізнані з основними технологіями догляду за рослинами, доглядають за домашньою тваринкою, але батьки не залучають їх до прибирання, прогулянку з нею. Діти сприймають домашніх тварин як іграшку, товариша по грі, що не сприяє формуванню у них відповідальності за життя і здоров'я вихованців. Дошкільники мають певні знання щодо природи рідного краю, але показати, дати розгорнуту відповідь про рослину змогли не всі.

Діти, віднесені до низького рівня екологічної вихованості, слабо обізнані з проблемою охорони природи, знають норми поведінки у природі, але дотримуються їх лише при нагадуванні дорослих; знають елементарні способи надання допомоги рослинам, але це їх мало цікавить. Дошкільники зосереджувалися на розгляданні рослин та не змогли одночасно їх описати, або взагалі мали неповні знання регіональної рослинності.

Для перевірки емоційно-почуттєвого критерію нами використовувалася методика індивідуальної бесіди з дітьми:

Мета: з'ясувати відношення дітей до участі у заходах екологічного спрямування та відповідних формах роботи, яка проводиться в групі, зацікавленість у запропонованих формах роботи, у тому числі, за участі їх батьків; дослідити специфіку емоційних проявів дошкільників під час їх спілкування з природою та їхню мотивацію щодо даної діяльності.

Інструкція: експериментатор просить дитину відповісти на запитання:

- 1) Чи є в твоїй групі куточок природи? Що в ньому знаходиться?
- 2) Чи проводяться у вашій групі св'ято «Осені»? Що тобі найбільше запам'яталося, сподобалося?
- 3) Чи буреш ти участь під час праці на городі? Що саме ти робив?
- 4) Чи висаджуєте ви дерева . куці вдома з батьками?
- 5) Що ти відчуваєш коли допомагаєш дорослим в догляді за природою?

Емоційно-почуттєвий критерій. Малята вчаться розуміти свої почуття, переживання інших людей. М. Осоріна, один з провідних дослідників дитячої субкультури, висвітлює, що при спілкуванні дитини з природою в її світосприйнятті виникає «особлива душевна аура», яка надає навколишньому «чарівність і сенс», а багатство і глибина душевного спілкування з природою дозволяють одержувати в «цьому контакті максимум особистісно важливої інформації і досягають почуття єднання зі світом».

Для підростаючого покоління проявом гуманістичного ставлення є вчинок у природі, викликаний відповідним мотивом, який приводить до позитивного результату для усього живого. Можливість вчинення таких дій забезпечується взаємопов'язаним розвитком у малят основ екологічної свідомості та умінь екологічно орієнтованої взаємодії з природою. В основі гуманістичного ставлення дитини до природи чільне місце посідає діяльність, спрямована на охорону природи, її відтворення та збереження

Таблиця 2.2

**Показники рівнів екологічного виховання у дітей
експериментальної та контрольної груп за емоційно-почуттєвого
критерію на констатувальному етапі експерименту**

Етапи експерименту	Групи	Рівні		
		Високий	Середній	Низький
Констатувальний	ЕГ – 10	–	40%	60%
	КГ – 10	–	80%	20%

Відповіді дітей, віднесених до середнього рівня засвідчили про достатні знання власних почуттів та емоцій (можуть розповісти про те що вони відчувають коли роблять добрі справи в природі: висаджують квіти, спостерігають за їх ростом, милуються пейзажами, наприклад сходом та заходом сонця, слідкують за птахами що в'ють собі гніздечка і т.д.) Знають та відповідають за власні вчинки в природі (не руйнують домівки тварин, птахів та комах, оскільки розуміють наслідки власних вчинків). Малята мають певні знання про те як спілкуватися з природою та отримати від неї максимум енергії, вражень, гарних емоцій

Діти, віднесені до низького рівня слабо обізнані в багатстві та глибині власних почуттів, не можуть описати те що саме вони відчують перебуваючи в атмосфері спокою, балансу та тиші. Дошкільнята зосереджуються на розгляді і спостереженню за живою природою, забуваючи про те що природа нам надає не тільки користь в добуванні продуктів харчування та сировини для виготовлення різної продукції, а й те що в природі ми можемо залишитися на одинці з собою, та надихнутися її красою.

Учинково-діяльнісний критерій перевірявся нами за такими методиками:

1.Цілеспрямоване спостереження за поведінковими проявами старших дошкільників під час безпосередньої взаємодії з об'єктами природи, під час участі у різних формах екологічної роботи (додаток Б).

Мета: перевірити, наскільки діти мають сформовані навички екологічно правильної поведінки, вміють взаємодіяти з об'єктами природи.Завдання спостереження:

Під час проведення даної методики ми змогли максимально реалістично перевірити, наскільки дошкільнята мають сформовані навички екологічно правильної поведінки, та чи вміють діти взаємодіяти з об'єктами живої природи.

1. Визначити особливості емоційних та мотиваційних проявів дітей дошкільного віку під час участі в різних формах екологічної роботи .

2. Визначити поведінкові прояви дітей екологічного спрямування під час взаємодії з об'єктами живої природи.

2. Спостереження за педагогічною діяльністю вихователя при проведенні еколого-виховної роботи зі старшими дошкільниками за участі їх батьків (щодо визначення змісту екологічного виховання, добору засобів, методів і методичних прийомів її реалізації) (Додаток В).

Мета: визначити ефективність даної форми роботи з набуття дошкільниками знань про навколишнє природне довкілля та способи взаємодії з ним.

Завдання спостереження:

1) визначити методику проведення прогулянки з дітьми 5-го року життя, щодо з'ясування відповідності навчального матеріалу завданням екологічного виховання;

2) визначити ефективність даної форми роботи з набуття знань дошкільниками про навколишнє середовище та способи взаємодії з ним.

Таблиця 2.3

Показники рівня сформованості учинково-діяльнісний критерій у дітей експериментальної та контрольної груп на констатувальному етапі експерименту

Етапи експерименту	Групи	Рівні		
		Високий	Середній	Низький
Констатувальний	ЕГ – 10	–	50%	50%
	КГ – 10	10%	70%	20%

До високого рівня відносяться діти які мають сформовані навички екологічно правильної поведінки в навколишньому середовищі. Дошкільники вміють взаємодіяти з об'єктами живої природи, та піклуватися про неї (годують тваринок яким потрібна допомога, піклуються про птахів , насипаючи їм в годівничку корму, також не забувають про оберігання рослин (поливають, підпушують ґрунт, захищають від шкідників, обгороджують ділянку з рослинами) Допомагають дорослим при внесенні добрив

«перегну» на ділянки. Знають правила поведінки під час відпочинку на природі.

До середнього рівня відносяться діти у відповіді яких простежуються гарні знання про піклування за тваринами, птахами, рослинами.. Але в більшості випадків вони забувають про них, і тільки при нагадуванні діти розуміють що саме вони зробили не так і виправлять ситуацію. Дошкільники вільно володіють інформацією про те що саме необхідно зробити щоб забезпечити комфортні умови для домашніх улюбленців, та намагаються доглядати за ними з допомогою дорослих.

Діти відповіді яких відносяться до низького рівня майже не цікавляться природним світом, зрідка їхню увагу привертає рослинний та тваринний світ, незважаючи на те що малюки знають правила поводження в більшості випадків роблять все навпаки. Тільки після нагадування можуть доглянути за домашньою тваринкою, чи кватами в куточку природи. Мало цікавляться природним оточенням.

Кількісну характеристику рівнів сформованості екологічної культури у дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі експерименту відображено у таблиці 2.4.

Як засвідчують результати дослідження висвітлені у таблиці, 10 дітей експериментальної групи (60%) та 10 дітей контрольної групи що становить 80% даної вибірки, мають середній рівень. Низький рівень спостерігається у 40% експериментальної групи (4 дитини) та 20% у контрольній (2 дитини). В експериментальній та контрольній групі високого рівня виявлено не було.

Таблиця 2.4

Кількісна характеристика рівнів сформованості екологічної культури у дітей експериментальної та контрольної груп на констатувальному етапі експерименту

Етапи експерименту	Групи	Рівні		
		Високий	Середній	Низький
Констатувальний	ЕГ – 10	–	60%	40%
	КГ – 10	–	80%	20%

Отже, в результаті аналізу та узагальнення даних констатувального експерименту високий рівень не отримала жодна дитина ні експериментальної ні контрольної групи.

Діти, віднесені до середнього рівня розвитку знають, що потрібно берегти природу, але бережливо ставляться до неї лише при нагадуванні; виявляють радісні почуття у процесі перебування на природі, але працю в природі не визнають як необхідність дбати про неї; набуті екологічні знання частково використовують в ігровій, трудовій, продуктивній діяльності.

Діти з низьким рівнем досить пасивні, мають достатньо обмежені знання про природу взагалі та природу рідного краю, зокрема; мають слабку мотивацію щодо пізнання навколишнього світу природи. Мало цікавлять новинки з природного світу, не мають бажання розвивати свої знання.

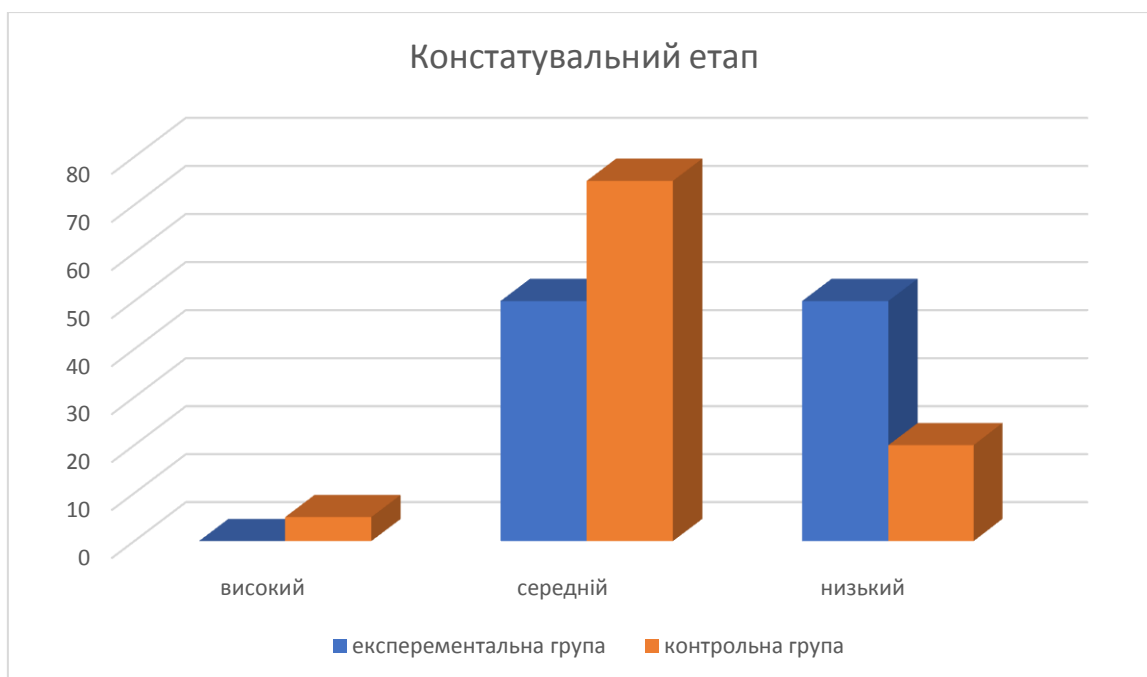

Рисунок 2.1

Середньоарифметичний показник рівня розвитку екологічного виховання у старших дошкільників на констатувальному етапі експерименту

На констатувальному етапі дослідження з метою виявлення стану підготовленості батьків до екологічного виховання старших дошкільників було проведено опитування батьків, індивідуальні бесіди, анкетування батьків і вихователів, аналіз планів освітньо-виховної роботи вихователів.

Під час опитування та анкетування батьків було встановлено, що діти допитливі, їх цікавить те, що відбувається в природі, але батьки не мають часу на тривалі прогулянки і бесіди з дітьми; також їм бракує знань з екологічного виховання старших дошкільників (додаток Г).

Анкетування вихователів і батьків та аналіз планів освітньо-виховної роботи засвідчили, що педагоги ЗДО і батьки розуміють значущість екологічного виховання дітей, схвалюють ідею взаємодії ЗДО і родини з даної проблеми, однак зазначають, що потребують допомоги у її практичному здійсненні, зауважуючи, що більшість форм роботи застарілі,

пасивні. Педагоги вказують на недостатність корекції взаємовпливів вихователів та батьків з метою удосконалення їхньої діяльності у питанні екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку (Додаток Д).

Висновок

Отже, аналіз результатів констатувального етапу експерименту дозволив дійти висновку, що необхідно створити умови та підготувати вихователів і батьків до взаємодії для ефективного екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. Також потребує розроблення системи роботи з екологічного виховання старших дошкільників із залученням батьків до співпраці з ЗДО та впровадження її в освітньо-виховний процес.

2.2. Система роботи з реалізації педагогічних умов екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку у взаємодії родини і закладу дошкільної освіти

Тому наступний етап експерименту – формувальний. Його мета: підвищити рівень сформованості екологічної культури у дітей старшого дошкільного віку експериментальної групи через реалізацію зазначених педагогічних умов.

Завдання формувального експерименту: перевірити запропоновану систему роботи по реалізації педагогічних умов екологічного виховання старших дошкільників у взаємодії родини і закладу дошкільної освіти.

Реалізація педагогічних умов базувалася на засадах розуміння того, що успішний результат процесу екологічного виховання залежить від

взаємодії всіх суб'єктів виховного процесу, від інтеграції, наступності, перспективності та єдності вимог закладу дошкільної освіти і родини в питаннях формування у дітей екологічних знань та первинного екологічного досвіду; дотримання принципів послідовності та систематичності, індивідуального підходу, взаємоповаги, довіри, відповідальності та рівноправного партнерства.

Реалізація системи роботи з екологічного виховання мала допомогти батькам усвідомити першочергову роль родини в екологічному вихованні дітей; розкрити роль закладу дошкільної освіти в екологічній соціалізації дітей; ознайомити батьків зі специфікою екологічного виховання дошкільників; залучити батьків до активної участі у створенні еколого-розвивального середовища в ЗДО; формувати у батьків почуття приналежності до колективу закладу дошкільної освіти та спільного вирішення завдань з екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

З метою збагачення знань і вмінь батьків галузі екологічного виховання дошкільнят роботу було спрямовано у двох напрямках: наочно-інформаційному та практичному.

На наочно-інформаційному напрямку використовувалися такі форми роботи:

- у куточку для батьків розмістили екологічну сторінку, де постійно оновлювалась рубрика «Екологічна стежина»;
- періодично (один раз у квартал) надавалися групові консультації для батьків: «Не завдаючи шкоди природі» - на тему дотримання правил безпечної поведінки в природі. (Жовтень 2020 року); «Зимові травми» - з метою нагадування батькам про те, що зимовий відпочинок не завжди приносить радість, тому важливо завжди дбати про збереження здоров'я дітей. (Січень 2021 року); «Як провести вихідний з дітьми?» з метою надання

рекомендацій батькам щодо проведення сімейного відпочинку з дітьми.(Березень 2021року) (додаток Ж).

Під час педагогічного експерименту двічі провели батьківський лекторій екологічних знань, з метою довести роль родини у справі формування наукових знань і уявлень дітей про природу; установити з батьками тісний контакт для успішного вирішення важливих завдань виховання дітей. На батьківських лекторіях розглянули теми: «Екологічна проблема – глобальна проблема людства 21 століття»; «Зелені легені планети».

Цікавою формою роботи з батьками є засідання круглого столу «Виховання доброти до природи». Для батьків, діти яких проявляють жорстокість до тварин, мета бесіди – не нашкодь. Для батьків, діти яких проявляють байдужість, мета бесіди – зацікавити. Тому для кожної підгрупи батьків організовували окрему розмову (Додаток З).

Практичний напрямок спрямовувався на оволодіння батьками необхідним досвідом опанування різноманітними формами і методами організації здійснення процесу екологічного виховання в родині та був реалізований у таких формах роботи:

- було проведено для батьків відкрите заняття «До краси можна торкнутися тільки серцем» (додаток К);

Проведення занять екологічно- природничого спрямування дають змогу сформуванню екологічної компетентності дітей і батьків, навички природовідповідальної поведінки, природодоцільного користування природними ресурсами, природоохоронної діяльності на основі наукових знань про навколишній світ.

- батьківські збори. При організації батьківських зборів на тему «Завдання екологічного виховання» провели попереднє анкетування батьків із метою з'ясування їх розуміння проблем, пов'язаних з екологічним

вихованням. Потім разом із батьками розглянули педагогічні ситуації, наприклад: поки мама розмовляла зі знайомою, 5-річний син зірвав на клумбі квіти. Мама сварить його. Син плаче. Запитання до батьків: Чи відповідає реакція матері вчинку дитини? Проаналізуйте поведінку матері. Чи правильним був учинок матері? Обґрунтуйте свою думку. У кінці разом з батьками зробили висновки, і батьки отримали рекомендації щодо екологічного виховання дітей. конспект (додаток Л);

- проведений майстер-клас на тему: « В царстві лікарських трав» з метою розширення уявлень батьків про систему оздоровлення дітей. Батьки мали можливість самостійно приготувати і скуштувати корисні оздоровчі фіто-чаї. (конспект, додаток М);

Другу педагогічну умову реалізували через залучення батьків до створення еколого-розвивального середовища в закладі дошкільної освіти. Батьки допомогли оновити куточок природи в старшій групі, а саме: в акваріум з рибками придбали черепаху; поповнили куточок пластиковими банками з камінцями та ракушками у воді для бесід з елементами релаксації. Тато одного з вихованців старшої групи, який працює ветеринаром, взяв полікувати морську свинку. Батьки прийняли участь у створенні ігрових експериментальних зон, де знаходиться природний матеріал для ігор, дослідів, дидактичні, настільні ігри; поповнили колекцією природних матеріалів марками, листівками, календариками про навколишнє середовище; у книжковій зоні при допомозі батьків був обладнаний «Куточок юних екологів», який наповнили книжками з яскравими ілюстраціями про тваринний та рослинний світ, природу космосу. Для дитини дуже важливо, щоб тато і мама підтримали її інтереси.

Реалізація третьої педагогічної умови відбувалася у процесі спільної діяльності батьків і дітей природничо-екологічного змісту. – була організована екскурсія на страусину ферму в селі Нижня Сироватка, Сумського району, Сумської області. До участі в організації й проведенні її

залучили батьків вихованців. Такі екскурсії дають змогу вирішувати подвійне завдання: з одного боку діти наслідують поведінку своїх батьків, переймаючи від них найкращі зразки поводження в природному довкіллі, а з іншого – є для батьків своєрідним тренінгом по спілкуванню з дітьми в природному довкіллі, які збагачують батьківський досвід ефективними методами й прийомами екологічного виховання дитини в родині.

- організували з батьками виставку фотографій «Наші домашні улюбленці», «Я і природа»;

- виставку спільних поробок із покидькового матеріалу « І сміття може бути красивим»;

- залучали батьків до участі в природоохоронних акціях: «Збережемо ялинку», «Допоможемо птахам» з виготовленням годівниць для птахів;

Постійно діти і батьки приймали участь у прибиранні території закладу дошкільної освіти.

Отже, запропонована нами система роботи по реалізації педагогічних умов з екологічного виховання у взаємодії закладу дошкільної освіти і родини сприяла формуванню екологічної культури у дітей старшого дошкільного віку.

2.3 Аналіз експериментальної перевірки педагогічних умов екологічного виховання старших дошкільників у взаємодії родини і закладу дошкільної освіти.

Після практичної реалізації розроблених розвивальних занять формувального етапу експерименту, переходимо до завершального етапу – контрольного. З метою визначення рівнів сформованості екологічної культури старших дошкільників, нами була проведена діагностика за

методиками, які використовували на констатувальному етапі нашого дослідження.

Кількісну характеристику рівнів екологічного виховання у дітей старшого дошкільного віку за інформаційно-пізнавальним критерієм на контрольному етапі експерименту за відповідною методикою відображено у таблиці 2.5

Таблиця 2.5

**Показники рівнів екологічної виховання у дітей
експериментальної та контрольної груп за інформаційно-пізнавальним
критерієм на контрольному етапі експерименту**

Етап експерименту	Групи	Рівні		
		Високий рівень	Середній рівень	Низький Рівень
Контрольний	ЕГ – 10	30 %	60%	10%
	КГ – 10	20%	70%	10 %

Виходячи з даних таблиці, можемо сказати, що високий рівень екологічного виховання показали 2 дітей контрольної групи (20 %) та 3 дітей експериментальної групи (30%). Діти, віднесені до високого рівня, на прохання дорослого розповідали цікавинки про природу рідного краю іншим дітям. Вони обізнані і доречно до ситуації використовують свої знання на практиці.

Середній рівень показали 7 дітей (70 %) контрольної групи та 3 дітей (30%) експериментальної групи, низький рівень показали 1 дитина (10%) експериментальної групи та 1 дитина (10%) контрольної групи

Далі наводимо кількісну характеристику рівнів екологічного виховання дітей за емоційно-почуттєвим критерієм за відповідною методикою та відобразили у таблиці 2.6

Таблиця 2.6

**Показники рівнів екологічного виховання у дітей
експериментальної та контрольної груп за емоційно-почуттєвим
критерієм на контрольному етапі експерименту**

Етап експерименту	Групи	Рівні		
		Високий Рівень	Середній рівень	Низький рівень
Контрольний	ЕГ – 10	30%	60 %	10%
	КГ – 10	20%	50%	30 %

Як засвідчують результати дослідження висвітлені у таблиці – 3 дитини експериментальної групи, що становить (30%) даної вибірки, та 2 дитини контрольної групи що становить (20%), мають високий рівень знань.

Дошкільнята віднесені до цього рівня, легко показують свої емоції, діляться власними почуттями, є активними співрозмовниками. З цими дітьми йдуть на контакт всі однолітки,

Середній рівень сформованості, спостерігається у – 5 дітей (50%) контрольної групи та 6 дітей експериментальної групи – (60%). Низький рівень спостерігається у 3 дітей (30%) контрольній групі, та 1 дитина (10%) в експериментальної групі.

Далі наводимо характеристику рівнів екологічного виховання дітей за учинково-діяльнісним критерієм на контрольному етапі дослідження (див. табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Показники рівнів екологічного виховання у дітей
експериментальної та контрольної груп за учинково діяльнісним
критерієм на контрольному етапі експерименту**

Етап експерименту	Групи	Рівні		
		Високий	Середній	Низький
Контрольний	ЕГ – 10	40 %	50 %	10%
	КГ – 10	20%	60 %	20 %

Так, високий рівень розвитку за даним критерієм мають 2 дітей контрольної групи, що становить (20%) даної вибірки та 4 дітей експериментальної групи (40%).

Діти віднесені до високого рівня: відповідальні, бережливі. Самостійно без нагадувань дорослих виконують свої доручення як вдома так і в дошкільному навчальному закладі. Малеча розуміє, що слова це не вчинки і потрібно щось робити, щоб навколишній світ ставав тільки краще.

Середній рівень розвитку мають 6 дітей контрольної групи, що становить (60 %) даної вибірки та 5 дітей експериментальної групи (50 %).

Низький рівень спостерігається у 1 дитини (10%) експериментальній групі, в контрольній групі 2 дітей (20%).

Таблиця 2.8

Кількісна характеристика рівнів сформованості екологічної культури у дітей експериментальної та контрольної груп на контрольному етапі експерименту

Етап Експерименту	Групи	Рівні		
		Високий	Середній	Низький
Контрольний	ЕГ – 10	40 %	50 %	10%
	КГ – 10	30%	40 %	30 %

Високий рівень в КГ показали 3 дітей (30%), в ЕГ - 4 дитини (40%). Середній рівень в КГ показали 4 дітей (40%); та в ЕГ - 5 дітей (50%). Низький рівень в КГ- 3 дитини (30%), в ЕГ - 1 дитина (10%).

Далі проаналізували середньоарифметичні дані та узагальнили результати за всіма методика та вивели загальний рівень розвитку у старших дошкільників на контрольному етапі. Результати ми відобразили в рисунку 2.2

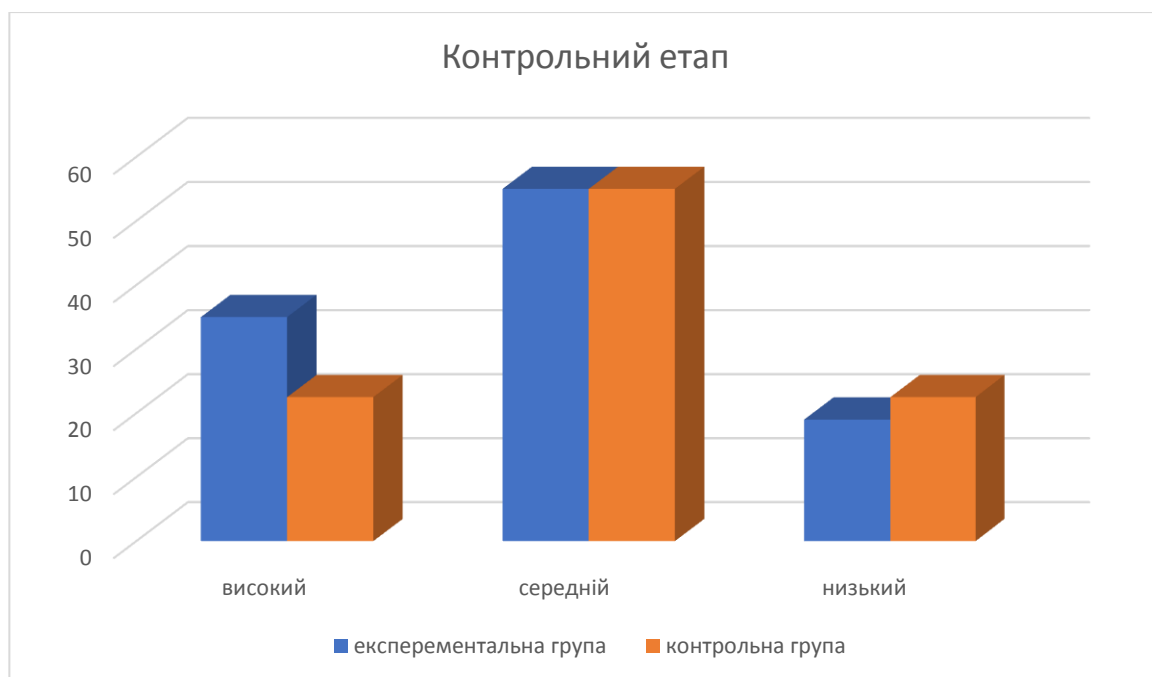

Рисунок 2.2

Середньоарифметичний показник рівня розвитку екологічного виховання у старших дошкільників на контрольному етапі експерименту

Виходячи з даних діаграми можемо стверджувати, що діти експериментальної групи мають кращі результати в порівнянні з результатами, які були отримані на констатувальному етапі експерименту.

Узагальнюючи результати дослідницької роботи, можна вказати, що на кінець експерименту спостерігаємо підвищення рівнів розвитку знань у дітей експериментальної групи. Це стало можливим завдяки систематичному та цілеспрямованому застосуванню розвивальних занять, екскурсій, бесід.

Висновки до розділу 2

Для визначення рівня розвитку екологічного виховання у старших дошкільників посилаючись на Базовий компонент дошкільної освіти. В ході

дослідження були реалізовані такі завдання: визначити критерії, показники та визначити рівні сформованості екологічної культури старших дошкільників, до обраних критеріїв та показників підібрали експериментальні завдання для визначення рівня їх розвитку. Виявити стан підготовленості батьків до екологічного виховання дітей і взаємодії з вихователями ЗДО.

За підсумками проведеного експериментального дослідження на констатувальному етапі було виявлено, що рівень розвитку екологічного виховання у дітей старшого дошкільного віку знаходяться на низькому рівні, тому на другому етапі дослідно-експериментальної роботи – формувальному, було розроблено та реалізовано систему розвивальних занять, які застосовували в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Було проведено контрольне діагностичне обстеження. Порівняльний аналіз рівнів розвитку зв'язного мовлення експериментальної і контрольної груп на різних етапах дослідження, засвідчив позитивний результат. У дітей експериментальної групи, в яких спостерігається значне підвищення рівня розвитку екологічної вихованості. Якщо на початку експерименту спостерігались низькі показники: високий рівень – ЕГ- відсутній та КГ –5%; середній рівень – ЕГ 50%; КГ – 75%; низький рівень в ЕГ – 50%, КГ – 20%, то на контрольному етапі ці результати змінилися. Так, високий рівень в ЕГ показали 35%, в КГ – 22,5%; середній рівень в ЕГ показали 55%; та в КГ – 55%; низький рівень в ЕГ – 10%, в КГ 22,5%. Отже, було виконано всі завдання. Реалізована нами програма зумовила підвищення рівня екологічного виховання у старших дошкільників.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоноване практичне вирішення проблеми розвитку екологічного виховання у дітей старшого дошкільного віку. Було реалізовано ряд завдань дослідження.

В роботі визначено критерії рівня розвитку екологічної вихованості у старших дошкільників: інформаційно - пізнавальний, емоційно – почуттєвий, учинково – діяльнісний.

Відповідно до наступного завдання, було проведено дослідно-експериментальну роботу та розроблено систему розвивальних занять з розвитку екологічного виховання у старших дошкільників в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Після практичної реалізації розроблених розвивальних занять, з метою перевірки ефективності було повторно проведено діагностику за методиками, які використовували на констатувальному етапі дослідження. Узагальнюючи результати дослідницької роботи, можна вказати, що на кінець експерименту спостерігали підвищення рівнів розвитку екологічного виховання у дітей експериментальної групи.

Якщо на початку експерименту спостерігались низькі показники: високий рівень – ЕГ- відсутній та КГ –5% ; середній рівень – ЕГ 50%; КГ – 75% ; низький рівень в ЕГ – 50%, КГ – 20%, то на контрольному етапі ці результати змінилися. Так, високий рівень в ЕГ показали 35%, в КГ – 22,5%; середній рівень в ЕГ показали 55%; та в КГ – 55%; низький рівень в ЕГ – 10%, в КГ 22,5%.

Це стало можливим завдяки проведенню розвивальних занять екологічного змісту в освітньому процесі.

Робота з батьками з екологічного виховання дошкільнят - одна з складових частин роботи дошкільного закладу. Знання про природу дітям

системно дає педагог, але певне ставлення до природи можна виховати тільки разом з родиною дитини. Робота з батьками повинна бути поступовим і безперервним процесом.

Отже, практика показує, що успішне вирішення проблем екологічного виховання дітей можливо тільки там, де існують взаєморозуміння, взаємодія, координація зусиль батьків і педагогів. Стратегія співпраці сім'ї та закладів дошкільної освіти дітей визначається, перш за все, специфікою освітнього закладу і його завданнями, характером конкретних завдань, виявлених у спільній діяльності, певних труднощів.

Отже, нами була реалізована мета дослідження, виконані основні завдання та підтверджено припущення.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / С. Нерянова, Н. Гавриш, Т. Піроженко м. Київ 12.01.2021.
2. Беленька Г. В., Науменко Т. С., Половіна О.В. Дошкільнятам про світ природи : метод. посіб. для вихователів дітей дошкільного віку. Київ, 2013. 115 с.
3. Блохина С.Е., Званцова М.Е. Экологическая культура как одна из сторон духовно-нравственного воспитания старших дошкольников // Международный журнал экспериментального образования. 2011; 5: 113 - 115.
4. Воронкевич, О.А. Добро пожаловать в экологию – современная технология экологического образования дошкольников // Дошкольная педагогика, 2014. № 3. С. 23-27.
5. Ворошилова В.В., Баглаева Ю.П. Дидактическая игра как средство развития познавательного мышления у дошкольников в процессе экологического воспитания Педагогическое образование. 2009; 2: 13 - 29.
6. Выготский Л.С. Общая психология. Москва: Московский городской психолого-педагогический институт, 2010.
7. Газина О.М., Фокина В.Г. Теория и методика экологического образования детей дошкольного возраста. Москва: Прометей, 2013.
8. Глебов В.В. Экологическая психология. Москва: РУДН, 2011.
9. Гончарова Е.В. Теория и методика экологического образования детей дошкольного возраста. Нижневартонск: Издательство Нижневартонского гуманитарного университета, 2008.
10. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне - 2001.

11. Дерябо С.Д. Экологическая педагогика и психология. Ростов-на-Дону: Феникс, 1996.
12. Дошкільнятам про світ природи: старший дошкільний вік: навч.-метод. посіб. / Г.В.Беленька, Т.С.Науменко, О.А.Половіна. К.: Генеза, 2013. 112с. (репозиторій)
13. Ефимова Е. Опыт управления экологическим образованием в детском саду. Детский сад от А до Я. 2014; 6: 23 - 29.
15. Козлова С.А. Дошкольная педагогика. Москва: Академия, 2001.
16. Костюк О. Дослідницько-пошукова діяльність у формуванні пізнавального інтересу дошкільників до природи. Педагогічний пошук. №3 (83). 2014. С. 21.
17. Кот Н. М. Педагогічні умови ефективної взаємодії дитячого садка та сім'ї в екологічному вихованні старших дошкільників. КДПІ ім. М.П.Драгоманова. - К., 1993.
18. Леонтьева, О.М. Формирование экологической культуры у детей дошкольного возраста // Дошкольная педагогика. 2015. – № 1. С. 16-18.
19. Лисенко Н.В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільникпедагог. Начально-методичний посібник для ВНЗ. К.: Видавничий дім «Слово», 2009. - 400 с.
20. Лучич М.В. Детям о природе. – М.: Просвещение, 1989. – 133с.
21. Лобановська О. Вчити розуміти природу / О. Лобановська // Початкова школа. 1988. - № 6. С. 16 - 18.
22. Мамедов Н.М. Культура, экология, образование. Москва: РЭФИА, 1996.
23. Миронова А. Экологическое образование дошкольников в контексте ФГОС ДО. М.: Учитель, 2018. 260 с.

24. Николаева С.Н. Система экологического воспитания дошкольников. М.: Инфра, 2019. 255 с.
25. Николаева С.Н. Экологическое воспитание детей третий год жизни. М.: Цветной мир, 2018. 80 с.
26. Олькова Л.Д. Экологическое сознание как проблема психолого-педагогического исследования. Педагогика. 2010; 1: 41 - 46.
28. Організація і проведення прогулянок: середній дошкільний вік (укл. Ванжа С. М.): метод посіб. для вихователів. Харків: Вид. група «Ранок», 2017. 202 с.
29. ПевіцинаТ. О. Діяльність дошкільного навчального закладу та сім'ї з екологічного виховання дітей / О. ПевіцинаТ. // Таврійський вісник освіти. - 2013. - № 2. - С. 87-94.
30. Плохій З. П. Формування у дітей дошкільного віку екологічної культури (теоретичні та методичні аспекти) [Текст] : монографія / З. П. Плохій ; Ін-т пробл. виховання НАПН України. - К. : Персонал, 2010. - 319 с. : табл.
31. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників: Метод. Посібник / З. П. Плохій // К., 2002.
32. Половіна О. До проблеми спілкування дітей та дорослих: забезпечення екології дитинства. / О.Половіна. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Ред. 27 кол.: Побірченко Н.С. (гол. ред.) та інші. Умань: ПП Жовтий О.О., 2012. Випуск 42. – Ч.1. С
33. Туник І. Таємниці весняної природи: комплексні заняття з природознавства //Дошкільне виховання. 2003. №5. с.14-15.

34. Трохимчик С.В. Екологічна стратегія виживання людства / У зб. Рациональне природокористування та охорона навколишнього середовища: Курс лекцій. К., 1991

35. Федіна К., Пісна В. Природа – краса і чинник життя // Дошкільне виховання. № 25. 2002. С. 29.

36. Фіцула М.М. Педагогіка. К.: Знання, 2000. 653 с.

37. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою: Навч. посібник. К.: «Вища школа», 1993.

38. Яришева Н.Цільові прогулянки до парків та скверів //Дошкільне виховання. 2003. №5. с.12-13

ЯЛИНА

СОСНА

ДУБ

ГОРОБИНА

малина

ДОСЛІДИ З ВОДОЮ

Мета: ознайомити дітей з різноманітними станами води та її якостями (прозора, без запаху, розливається, тече, чиста, брудна, замерзла, тепла, холодна). Розвивати здатність встановлювати найпростіші зв'язки і взаємозалежності в стані речовини.

Дослід №1

Припущення: Вода – це рідина.

Хід досліду

Продемонструвати властивість води розливатися у різних напрямках, утворюючи плями різного розміру і форми. Вода ллється єдиною цівкою з посудини з носиком (чайник, глечик, поливальниця) і кількома цівками, з посуду, що має овальний або круглий отвір. Чому?

Дослід №2

Припущення: Температура води залежить від температури навколишнього середовища.

Хід досліду

Запропонувати вихованцям скуштувати воду на смак, доторкнутися до посудини з трохи нагрітою водою кімнатної температури і принесеної з холоду. Від чого залежить температура води?

ДОСЛІДИ З ГРУНТОМ

Дослід №1

Мета. Навчити розрізняти вологу і суху землю.

Матеріал. Суха і мокра земля.

Хід досліду.

Запропонувати дітям взяти до рук суху і зволожену землю, стиснути її в кулак.

Висновок. Волога земля м'яка, зліплюється в грудку. Суха земля тверда, розсипається.

Дослід №2

Мета. Показати, що взимку земля замерзає.

Матеріал. Земля в вазоні, земля на вулиці, паличка.

Хід досліду.

Запропонувати дітям на вулиці проткнути землю палицею.

- Чому в групі у вазоні можна було проткнути землю, а на вулиці ні?

Висновок. Земля замерзає від морозу і стає твердою. Від тепла земля м'яка, її можна проткнути паличкою.

Цільові прогулянка

Тема: Перші вісники весни

Мета: Формувати уявлення дітей про причини зміни пори року, розвивати вміння спостерігати за змінами в природі при зміні сезону. Розвивати інтерес до навколишнього світу, допитливість.

Екологічні зв'язки: рух Землі навколо Сонця - зміна пір року.

Перш ніж іти на екскурсію, пригадати разом з дітьми перші прикмети весни:

— яскравіше і тепліше сонце, тоне сніг, веселіше співають птахи.

Пригадати вірш про весну:

Весняна усмішка

Ще вітер дме, ще сніг іде,

Ще сплять роздягнені дерева,

Та визирає де-не-де

З-за хмари сонце березневе.

Тріщать крижини на ріці,

І в парках, до морозу звичні,

Бадьорі галки й горобці

Ладнають гнізда тогорічні.

Не за горами вже весна...

Як твердять гави-чорноспинки,

Тому й підвищилась ціна

На пух, на хмиз, на соломинки.

Лідія Олександрівна Компанієць

Загадати загадку:

Тане сніжок, ожив лужок, день прибуває. Коли це буває?
(Навесні)

Повідомити мету походу — побачити перших вісників весни в парку
По дорозі зробити дві-три короткі зупинки в місцях, де весняні ознаки
найбільш яскраві (проталини, сніг, що потемнів). Використовуються
особливості рельєфу і природні перешкоди для вправи в рухах.

На місці стоянки. Помилуватися зимовим пейзажем. Обережно
розкрити сніжний замет, відзначити, що під ним пробивається зелень. На
першій проталині на пагорбі з'явилися перші квіти мати-й-мачухи. Першими
вісниками весни в лісі є дерева: вбралася в сережки вільха, розпустилася
верба, яскраво-червоними і зеленими сережками прикрасилася осика.

Загадати загадки:

Зійшли сніги, шумить вода, земля вже квіти викидає, буває травка
молода, все мертво оживає. Коли діти, це буває? (навесні)

Старий дід мости мостив, прийшла молода - мости рознесла
(Мороз і весна)

Запропонувати дітям пояснити, як вони розуміють приказку: Зима
весну лякає, та сама тане.

Дидактичні ігри:

“До названого дерева біжи” (йди).

- “Відгадай за описом”
- “Хто більше назве?”

Правилами гри передбачається включення таких рухів, як ходьба і біг з високим підняттям колін, “слід в слід”, широким кроком.

Рухливі ігри:

- «Хованки»
- «Лісові стежини»

Можуть бути жартівливі завдання: йти спиною вперед, придумати крок, стрибати на одній нозі по глибокому снігу і тому подібне.

Перед поверненням обережно зрізати квітучі гілочки вільхи, верби, осики.

Коротка дорога назад.

Подальша робота:

- Зрізані гілочки поставити у вази з водою, красиво оформити — для спостереження;
- Повторення загадок, віршів, прислів'їв, ігор;
- Малювання, аплікація на тему «Перші вісники весни»

Тема: Весна в місті

Мета: Продовжувати вчити дітей помічати колір навколишніх природних об'єктів, виховувати уміння радіти красі яскраво-жовтого сонечка, чистого блакитного неба, зеленій ялиночці, квіточці, що розпустилася.

Проводиться коротка бесіда про весну.

Діти пригадують вірші і загадки про весну:

□ Вона приходить з ласкою та із своєю казкою. Як тільки струсить рукавом - синіють проліски кругом. (Весна)

□ Я пробуджую поля, небеса і ручаї та заквітчую гаї. І усякий мене зна... Відгадали? Я... (Весна)

«Скоро, скоро бути теплу!»— цю новину першою барабанить по склу сірою лапкою верба...

Вихователь пропонує відправитися в подорож по місту, щоб помилуватися його весняною красою. По вулицях, алеям діти йдуть до приватного сектора, милуються пишним цвітінням весняних садів.

Місцем стоянки вибирається парк.

Проводиться спостереження за ознаками пробудження рослин (набухання бруньок, поява перших листочків, квіток, зеленої трави, цвітіння кущів).

Діти спостерігають: за птахами в парку; за весняними роботами по вирощуванню рослин і догляду за ними (прибирання торішнього листя, спущення пристволових кругів, перекопування землі для газонів, квітників, посів насіння, висадка розсади).

Навесні, як і восени, садять дерева і кущів, стовбури дерев обмазують вапном від сонячних опіків і шкідників.

Дидактичні ігри:

- «Коли це буває?»
- «Що де росте?»
- «Назви одним словом»

Рухливі ігри:

- «Ой у лісі на горбочку»
- «До названого дерева (куща) біжи»

Народна гра «Іди, іди, дощику»

Перед поверненням узяти декілька зрізаних гілочок для спостереження в групі.

Коротка дорога назад.

Подальша робота:

- Повторення ігор на майданчику;
- Складання розповідей на тему «Весна в місті». Записати дитячі розповіді, оформити в альбом;
- Малювання за враженнями.

Екскурсія «Природа навколо нас».

Мета: Формувати уявлення про природу в цілому, неживу й живу природу; працювати над виробленням умінь виділяти істотні ознаки предметів, групувати їх; виховувати любов до природи.

Перед виходом вихователь запитує:

— Що ж таке природа?

Пропонує оглянутися довкола й сказати, що вони бачать.

Що з того, що нас оточує, можна назвати словом «природа»? Вислухавши відповіді, він узагальнює:

— Те, що оточує людину і не зроблено її руками - природа. Сонце, небо, вода, вітер, земля, рослини, тварини - все це природа. Людина також невід'ємна її складова. Природа дає все необхідне для життя людини: їжу, воду, повітря, будівельні матеріали. Вона є джерелом натхнення для письменників, композиторів, художників, які присвятили їй чимало чудових творів. Недарма природу називають ненькою. Всі ми - діти природи, та не всі однаково добрі до неї. Дехто знищує тварин, рослини, забруднює водойми, повітря. Природа ж потребує постійної уваги, турботи.

Після цього вихователь повідомляє, що природа поділяється на живу й неживу, і пропонує назвати окремі об'єкти, предмети, які належать до живої чи неживої природи. Спрямовуючи думку дітей у необхідне русло, педагог дає завдання поспостерігати, як і чим живляться птахи, бджоли, павуки у траві, на деревах і кущах. Підводить дітей до висновку, що всі істоти живляться, і запитує, що знають діти про живлення рослин.

— Що беруть рослини з ґрунту?

— Чому в нього вносять добрива?

Ставить проблемне запитання:

— Чи можуть існувати живі організми без неживої природи?

— Що їм необхідно для життя?

Загадка

«Всі його люблять, усі на нього чекають, а хто подивиться, кожен скривиться» (Сонце).

— За що ж усі люблять Сонце?

Вислухавши відповіді, вихователь уточнює:

— Життя без Сонця неможливе. Якщо воно перестане світити, зелені рослини загинуть, бо вони не можуть жити без тепла й світла. Тваринам нічим буде житись. Все живе замерзне від холоднечі. Проте цього не станеться, бо Сонце - зірка, яка випромінює у простір силу-силенну тепла й світла. Воно набагато більше від Землі, та через велику відстань здається маленьким

Ігри і вправи Дидактичні ігри

«Відгадай і назви»

«Так чи ні?»

Рухливі ігри

«Естафети»

«Живе не живе»

Щоб діти краще групували живі й неживі об'єкти, також доцільно провести гру. Для цього група розподіляється на дві команди, призначається ведучий, який швидко називає різні об'єкти. Коли назве живий об'єкт, діти піднімають руку вгору, коли неживий - присідають. Хто помилився, виходить із гри. Перемагає та команда, в якій залишиться більше дітей.

Зворотній шлях долається короткою дорогою

Сценарій екологічної розваги «Вітаймо весну!»

Мета: вчити усвідомленої екологічної культури; виховувати у дошкільнят любов до рідного краю та дбайливе ставлення до природи; розвивати екологічні навичк дітей. Формувати основи екологічної грамотності, уявлень дітей про те, що природа жива та їй потрібна наша допомога. Розвивати вміння взаємодії з однолітками, вміння домовлятися. Доставляти дітям радість від участі у спільному святі.

Діти, вітаймо весну

Співаючи веснянку «Прийди, прийди, весно красна», діти «кривим таночком» заходять до зали і стають півколом.

Діти (по черзі)

1) Благословіть, мати,

Весну зустрічати,

2) Весну зустрічати!

Щастя всім бажати:

3) Землі — дощу, мов з відерця,

Птиці — лісу та озерця.

Звірам — затишку, пашниці,

Людям — згоди та пшениці.

А усій малечі — молока глечик.

4) Грудочку кашки, кільце ковбаски,

Ячка варені, вербички зелені,

Пампушки смаковиті,

Щоб росли усі великі!

5) Весни барвінкової,

Міцного здоров'я,

Нового врожаю

Побільше бажаєм!

6) Давайте Весну прославляти,

Їй пісню веселу співати.

Пісня про весну.

Ведуча :Весна десь забарилася. Це, мабуть, тому, що дівчатка ще подолами не кружляли. Давайте заведемо «Подольночку». Але в нас так багато дівчаток, кого ж Подольночкою обрати, мабуть, потрібно лічилку сказати. Тож виходьте дівчатонька, будем вас рахувати, Подольночку вибирати.

Дитина: Сів метелик на травичку

І сказав якусь дурничку

Раз, два, три це напевне будеш ти!

Діти грають у гру «Подольночка».

До зали заходить Весна.(Мама однієї дитини)

Весна

Привітанням журавля

Я пробуджую поля,

Небеса і ручаї

Та заквітчую гаї.

І усякий мене зна.

Відгадайте хто я.

Ведуча: Дітки, яка зараз пора року?

Діти. Весна!

Весна. Я прийшла не сама.З собою я принесла не тільки тепле сонечко, а ще й рясні весняні дощі, які пробуджують землю від зимового сну.А ви дощику не боїтеся?

Діти :Ні.

Ведуча:Дітки кому потрібен весняний дощик?

Діти:Травичці, деревам, квітам.

Ведуча:Веснонько, наші дітки завжди радіють весняному дощику, а ще вони знають про нього веселу пісеньку і зараз її заспівають.

Пісня про дощик.

Діти (звертаються до Весни)

— Ой Весна, днем красна,

Що ти нам принесла.

Весна

Принесла я вам зіллячко

Ще й рожеву квіточку.

Хай вродить жито - пшениця

Й усяка пашниця.

Ось у мене повний кошик віночків. Я їх вам подарую, якщо розкажете мені вірші про квіти, які вплетені у ці віночки.

Дитина: Як червоні маки влітку

Розквітають на полях,
Я милуюсь тим видінням
В зачарованих очах.

Дитина: Розцвіли ромашки в полі

Пишні, гарні, бо на волі,
Тут очей не відірвеш,
І букетик набереш.

Дитина: Там, де колоси наліті.

Розцвіла волошка в житі.
На голівці у волошки
Поселилось неба трошки.

Дитина: В хрещатий барвінок

Небо упало,
Розбилось на друзки
І квітами стало.

Весна: Молодці, гарно вірші розказали, тож дарую вам віночки, щоб ви танцювали у таночку.

Ведуча: Дітки, перед тим як танцювати давайте розглянемо наш віночок. Якої він форми? Що вплетено у віночок? Як називається ось ця квітка? Якого вона кольору? А листочки якого кольору? Дітки, а давайте ми ще пограємо гру «Де сховався віночок?» (В кошику, біля кошика, під кошиком, високо, низько, на голові).

Весна: Молодці, а рахувати ви вмієте?

Діти: Так.

Весна: Тож давайте порахуємо наші віночки.

Ведуча: Дітки, у мене також є для вас віночки, давайте ще і їх порахуємо. У кого більше віночків у мене чи у весни?

Діти: У Весни.

Ведуча: Молодці, гарно вмієте рахувати, тож беріть свої віночки і ставайте у таночок.

Парний танок батьків і дітей з віночком.

Діти

Ой Весна, днем красна,

Що ти нам принесла?

Весна бере вербову гілочку, занурює її у глечик з водою і розбризкує воду.

Весна

Принесла я вам росу

Ще й дівочу красу.

Щоб ви були гарні й милі,

І здорові, і красиві.

Ще принесла вам дзвіночки, що мають тонкі голосочки.

Ведуча: Дітки, пограємо у гру із дзвіночками?

Діти: Так.

Гра з дзвіночками.

Ведуча. Радіють наші діти зустрічі з тобою, Веснонько. Граються, співають. А ще вони багато прислів'їв про тебе знають.

Діти пригадують прислів'я.

Травневий дощ — мов з грибами борщ.

Травнева роса краща від вівса.

Як у травні дощ надворі, то хліб буде у коморі.

Весна — наші отець і мати: хто не посіє, не буде жати.

Проспиш весною — заплачеш зимою.

Травень ліси наряджає і літо вгості чекає.

Весна: Гарні прислів'я про мене знаєте! А на бубнах і дзвіночках грати вмієте?

Діти: Так.

Весна: Тож вставайте і весело нам заграйте!

Гра на музичних інструментах.

Весна. Ви чудово, діти, зустріли мене, тож запрошую всіх у весняний хоровод.

Діти виконують весняний хоровод. «Вийди, вийди Іванку»

Весна

Хай зеленіють луки й діброви,

Хай розквітають сади на землі.

Я вам бажаю щастя й здоров'я,

Літечка в гості чекайте, малі!

Ведуча: Дітки, за те що ви були такими чемними, розумними та кмітливими весна підготувала для вас маленькі солодкі подаруночки ,які чекають на вас в групі. Тож беріться за ручки, йдіть з Весною ,і отримайте свої гостинці.

Весна виводить дітей.

Ведуча: Шановні батьки, хай у вашім домі буде вічна весна,

І ніколи вона не старіє,

Хай дорога завжди буде чиста, ясна,

І задумана збудеться мрія

Анкетування для батьків

«Екологічне виховання дошкільників»

Шановні батьки!

Дошкільний навчальний заклад у рамках реалізації еколого - пізнавальних проектів проводить анкетування батьків з питань екологічного виховання дошкільнят. Ми б хотіли дізнатися вашу думку про роботу дитячого садка, вихователів, педагога додаткової освіти з дітьми з екологічного виховання.

Анкета № 1

1. Чи вважаєте Ви важливим компонентом екологічне виховання дошкільнят?

- Так
- Ні
- Не знаю

2. Як ви розумієте, що таке екологія, що вона вивчає, чим займається?

—
—
—

3. Як Ви вважаєте, чи залежить стан здоров'я дитини від стану навколишнього середовища?

- Так
- Ні

- Не знаю

4. В якій спільній діяльності Ви здійснюєте екологічне виховання дітей в сім'ї?

- Бесіди з дитиною про природу
- Підживлення птахів
- Відпочинок на природі
- Спостереження за природними об'єктами
- Читання художньої літератури природознавчого змісту
- Інші форми ____

5. Як ви оцінюєте рівень екологічних знань Вашої дитини?

- Високі
- Середній
- Низький

6. Чи знайомі Ви дітям з правилами поведінки в природі?

- Так
- Ні

7. Яку інформацію Ви хотіли б отримати від дошкільного закладу з екологічного виховання дошкільнят ____

8. Як ви оцінюєте роботу дошкільного закладу з екологічного виховання дошкільнят? ____

Дякуємо Вам за участь!

1. Що таке екологія? _____
2. Чи є у Вас кімнатні рослини вдома, які? Якщо ні, то чому?
_____
3. Чи є в родині собака, кішка або інші тварини? _____
4. Чи посадили Ви дерево? _____
5. Чи майстрували Ви коли-небудь годівниці для птахів? _____
6. Ви читаєте дитині книги про природу? _____
7. Чи дивиться Ваша дитина фільми, мультфільми, телепередачі про природу? _____
8. Чи любить Ваша дитина бувати в лісі? _____
9. Як часто Ви буваєте в лісі з дитиною? _____
10. Чи знає Ваша дитина назви дерев, квітів, ягід і т.д.? _____
11. Ви розповідаєте дитині про користь дерев, лікарських трав, ягід, комах, птахів? _____
12. Чи знає Ваша дитина вірші, загадки, приказки, прислів'я про природу?
_____
13. Чи виявляє Ваша дитина турботливе відношення до тварин, рослин? _____
14. Як Ви думаєте, одержує Ваша дитина знання про природу в дитячому садку? _____

\

Анкета №3

"Книга в родині"

ПІБ _____

Вікова група _____

1. Які книги для читання дітям є у Вас вдома? Перелічить їх. _____

2. Є серед них книги про природу? Назвіть них.

3. Як Ви відбираєте книги для читання дітям, чим керуєтеся при покупці літератури дітям? ...(потрібне підкреслити).

- Дивлюся зміст, враховую вік дитини, обираю книги з гарними картинками, купую випадково, якщо немає вдома такої книги, то беру4. Як Ви читаєте книги? (На прохання дитини, зі своєї ініціативи, дитина читає самостійно)

5. Чи обговорюєте Ви зміст прочитаного з дитиною? _____

Ціль обговорення. (потрібне підкреслити)

1. Пропоную просто переказати.

2. Запитую, що нового довідався з книги.

3. Обговорюю вчинки героїв, їхнє поведження

6. Як Ви вважаєте, чи робить вплив книги на поведження і відношення дітей до природи? _____

7. Чи є у Вас вдома література для дорослих по природі? _____

8. Чи використовуєте Ви її при спілкуванні з дитиною? _____

Як часто? При яких ситуаціях? (потрібне підкреслити)

- Не знаю як відповісти на запитання дитини;
- Хочу розповісти щось нове;
- Не використовую –
- Дитина не цікавиться...

Порада батькам

«Екологічне виховання дітей у сім'ї»

Екологія - це наука, яка виникла вона від слова «ойкас» - житло, будинок, місце мешкання. Це все живе, що нас оточує, ми дихаємо, чим ми живемо. В дошкільній педагогіці з'являлося новий напрям - екологічне виховання.

Змалечку у дітей формується початок екологічної культури. Малеча бачать вдома, як мама доглядає за квітами, собакою або кішкою. Діти самі тягнуться до всього живого, їм хочеться погладити тварину і помилуватися красивими квітами.

Зростаючи, діти дізнаються, що кожна істота має свій «будинок», в якому є все для його життя. Екологічне виховання - це і є пізнання живого, що оточує дитину, в своєму середовищі, і наше головне завдання, навчити дітлахів берегти і охороняти те, що вони бачать. Потрібно зрозуміло, чітко пояснити малюку, що ламати гілку дерева не можна, особливо взимку, та звернути увагу дитини на красу дерев, які вони гарні в снігу. Взимку дерева сплять, і у них тільки ми захисники.

Потрібно коріння вкрити снігом, пояснюючи, що ми допомагаємо деревам та кущам вижити узимку. Буваючи з дітьми в лісі, зверніть увагу на тишу, красу і як добре дихається.

Навесні природа змінюється, і ми радіємо кожній травинці і новим листочком. Починається робота на дачі і діти допомагають вам, нехай зовсім мало, але вони тягнуться до цього, дивлячись, як цим займаєтеся ви. У дачних масивів є ліс, ви буваєте там з дітьми? Ми всі тягнемось до природи, щоб подихати свіжим повітрям, відпочити, послухати дзюрчання струмочка. Ми дорослі збираємо квіти, лікарські трави. Нарвіть лише стільки, скільки вам потрібно! Намагайтеся не рвати з корінням!

Збираючи у лісі ягоди і гриби, беріть тільки ті, які ви знаєте, а інші не чіпайте. Вони потрібні тваринам, вони ними лікуються і живляться. Як, наприклад, гриб мухомор, він такий гарний, помилуйтеся їм, але не чіпайте його, прийде лось і він йому знадобиться для лікування. Щоб гриби не зникали у нашого лісу, не порушуйте грибницю, поясніть дітям, що гриби потрібно зрізати, а не виривати їх з корінцем, тут виросте новий гриб.

Дітлахи часто поводяться жорстоко з природою і в усьому цьому винні дорослі, тому що не змогли навчити піклуватися та бачити красиве. Нагодуй птахів, повісьте годівницю за вікном або на балконі. Дитина сама буде класти туди корм. Хочете порадувати дитину, заведіть йому папужок або котика, черепаху або хом'ячка. Поясніть і навчіть, як правильно за ними доглядати і дитина буде щаслива. У багатьох малят є мрія мати друга поруч, це кошеня чи цуценя. І якщо ви завели собі тварину вдома, не викидайте її на вулицю, коли вона підросте, адже тварина довіряє людям.

Бажаємо вам виховувати у малят почуття турботи та любові до всього живого, вчити бачити красу навколишнього світу - це не пройде даром. Якщо дитина буде дбайливо ставиться до всього і берегти цей «будинок» - ваше виховання не пройде даром. Вони будуть уважні не тільки до навколишнього світу, але і до нас дорослих.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Запам'ятайте правила!

Охорона рослин.

Перебуваючи в природі, не можна зривати рослини для букетів. Букети можна складати з тих рослин, які вирощені людиною. Чудове багатство природи - лікарські рослини. Люди часто збирають їх і здають в аптеки. Це важлива робота, але виконувати її потрібно так, щоб не завдати шкоди природі. Деякі види лікарських рослин з-за непомірного збору вже стали рідкісними. Це первоцвіт, валеріана, плаун. Їх зовсім не можна збирати. Краще всього заготовлювати подорожник. Грицики, пижмо, деревій, пташину гречишку. Збирати лікарські рослини можна тільки в тих місцях, де їх багато. Часто рослин потрібно обов'язково залишати в природі. Буває, що люди навіть не зриваючи рослини, нищать їх. Причина цього - витоптування. Іде людина по лісі і не помічає, як у нього під ногами ламаються, втаптываються в землю крихкі трави. До того ж під ногами людей ущільнюється ґрунт. У такому ґрунті залишається мало повітря, води, і рослини на ній жити не можуть, вони гинуть. У природі, особливо в лісі, потрібно намагатися ходити стежками, щоб рослини не загинули від витоптування. У нашій країні проводиться велика робота з охорони рослин. Рідкісні рослини заборонено збирати. Під особливим захистом вони знаходяться в заповідниках. Багато рідкісних рослин з усього світу вирощують в ботанічних садах. Звичайно, треба охороняти не тільки рідкісні, але й інші, навіть звичайні рослини. Кожен повинен виконувати правила поведінки в природі, більше садити рослин у містах і селах. Не можна забувати про те, що в природі все взаємозалежне. Тому охорона рослин допомагає боротьбі з забрудненням повітря і води, охорони комах-запилювачів, хижих комах, охорони птахів.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Запам'ятайте правила!

Охорона тварин.

Не можна підходити близько до гнізда птахів. За твоїм слідами гнізда можуть відшукати і розорити хижаки. Якщо випадково опинишся біля гнізда, не доторкайся до нього, відразу йди. Інакше птиці- батьки можуть зовсім покинути гніздо.

Якщо у тебе є собака, не бери її з собою в ліс навесні і на початку літа. Вона легко може зловити нелітаючих пташенят і безпомічних дитинчат звірів. Не лови і не приноси додому здорових пташенят птахів і дитинчат звірів. У природі про них подбають дорослі тварини.

Обов'язково подкармливай птахів взимку. А навесні з допомогою старших роби для них будиночки, шпаківні. Тварини пов'язані між собою у ланцюзі живлення. Тому, оберігаючи одних тварин, ти часто допомагаєш іншим. Якщо, наприклад, охороняти жаб, буде більше чапель, які годуються жабами.

Тварини пов'язані і з рослинами. Якщо, наприклад, збирати букети в лісі чи на лузі, буде менше джмелів і метеликів, яким нектар квітів потрібен для живлення.

НЕ ЗАБУВАЙТЕ про те, що рослини дають притулок тваринам. Оберігайте трави, кущі, дерева, ви допомагаєте звірів, птахів, комах, які ховаються в їх заростях.

**В РУКАХ ЛЮДИНИ БАГАТСТВО РІДНОЇ ЗЕМЛІ.
ПАМ'ЯТАЙТЕ ПРО ЦЕ!**

Рекомендації для батьків

«Зимові травми»

Профілактика дитячого травматизму в зимовий час.

Санки, лижі, ковзани - найулюбленіші розваги дітей взимку. На жаль, саме вони стають причиною багатьох травм. Тут зростає роль дорослих, які повинні навчити дитину правилам поведінки, що дозволяє уникнути отримання травм, і посилити контроль за їх дотриманням. Необхідно перевірити санки, чи не пошкоджені вони, кріплення на лижах, надійно і правильно прикріплене воно до ніг дитини, а ковзани на відповідність розміру.

Саме дорослі повинні проконтролювати місця, де граються їхні діти взимку. Схил, що вибирається для спуску на санках або лижах, обов'язково повинен бути далеко від дороги, вільний від палиць і коріння дерев. Кожна дитина повинна розуміти, що катаючись з закритими очима, можна зіткнутися з сусідом або деревом, а спуск спиною, знижує можливість керувати санками або лижами, своєчасно і адекватно реагувати на небезпеку. Особливо небезпечно чіплятися до транспортних засобів, прив'язувати санки один до одного, перевернувшись, одні санки потянуть за собою інші.

Ігра в сніжки, ще одна зимова забава, яка може призвести до пошкоджень очей, тому завдання дорослих переконати дитину берегтися від попадання снігу в обличчя і не кидати сніжки з крижаною скоринкою і заледенілими шматочками снігу в друзів, особливо в голову.

Ожеледь, досить часте атмосферне явище взимку, є причиною безлічі травм і переломів. По-перше, правильно підберіть дитині взуття: перевагу краще віддати взуття з ребристою підошвою, виробленої з м'якої гуми або термоеластопластів, без підборів. По-друге, навчіть дитину переміщатися по

слизькій вулиці: потрібно не поспішати, уникати різких рухів, постійно дивитися собі під ноги. Ноги повинні бути злегка розслаблені і зігнуті в колінах, корпус при цьому трохи нахилений вперед. Тримати руки в кишенях в ожеледь небезпечно, при падінні чи буде час їх вийняти і вхопитися за щонебудь. Величезну небезпеку в ожеледь представляють сходи, по можливості уникайте їх, якщо це неможливо, то ногу при спуску по сходах необхідно ставити уздовж сходи, у разі втрати рівноваги така позиція пом'якшить падіння.

Поясніть дитині, що увага і обережність - це головні принципи поведінки, яких слід неухильно дотримуватися в ожеледь.

Ще одна поширена зимова травма - обмороження. Пошкодження тканин під дією холоду може наступити не тільки при низьких температурах повітря, але і при температурі вище нуля, особливо під час рясного снігопаду, при сирій погоді, вологому одязі, тісного взуття. Обмороженню піддаються найчастіше пальці рук і ніг, щоки, ніс, вуха.

Обмороження найчастіше наступають непомітно, без болю, тому необхідно звертати увагу на колір рум'янцю у дитини (нормальний рум'янець - ніжно-рожевого кольору, якщо він став нерівномірний, з яскраво-червоними або білими плямами - це обмороження), перевіряти чутливість шкіри обличчя, постійно ворухити пальцями рук і ніг.

Щоб уникнути неприємних наслідків, правильно одягайте дитину для прогулянок: необхідні рукавиці - непромокашки, шарф, шапка з водовідштовхувального матеріалу на теплій підкладці, взуття, не здавливаюча нижні кінцівки і не пропускає воду. Шкіру обличчя потрібно захищати спеціальним дитячим кремом.

Взимку до списку травм додається ще й ризик «приклеїтися». Постарайтеся дохідливо пояснити дитині, що в мороз не можна лизати

язиком і доторкатися мокрими руками до залізних конструкціям, можна «приклеїтися». Нагадайте, що не варто проводити експерименти.

Якщо ваша дитина захоплюється зимовими видами спорту, подбайте не лише про його спортивній екіпіровці, але і про захист: наколінники, налокітники, захисту для хребта, вони допомагають значною мірою зменшити ймовірність отримання травм.

Взимку зростає число дорожньо-транспортних травм. Часто дитина бачить, що машина наближається, але сподівається проскочити, але на слизькій дорозі водій не встигає загальмувати, оскільки збільшується гальмівний шлях автомобіля. Перетинати проїжджу частину дороги необхідно виключно по пішохідному переходу ні в якому разі не перебігати, слід бути дуже уважними. Обов'язково дотримуватися правил дорожнього руху.

План роботи з батьками щодо формування екологічної культури за допомогою ігрової діяльності

Місяць	Форма проведення	Завдання	Зміст	Передбачуваний результат
Вересень	<p>Діагностикування дітей, анкетування батьків.</p> <p>Батьківські збори «Ми природі не вороги, ти природу бережи!»</p> <p>Фотовиставка «Відпочиваємо не шкодячи».</p>	<p>Виявити рівень знань дітей та батьків з питань екології.</p> <p>Показати значимість екологічного виховання в дошкільному віці.</p> <p>Активізувати взаємодію батьків і ДООУ в питаннях екологічної освіти.</p>	<p>Діагностика, анкети.</p> <p>Виставка робіт з непридатного матеріалу «І сміття може бути красивим».</p> <p>Фотоматеріали про літній відпочинок.</p>	<p>Зацікавленість батьків у формуванні екологічної культури у дітей.</p> <p>Зацікавити дорослих, викликати емоційний відгук.</p> <p>Прояв зацікавленості в житті ДНЗ.</p>
Жовтень	<p>Консультація для батьків «НЕ завдаючи шкоди природі».</p> <p>Виставка</p>	<p>Ознайомлення батьків з правилами поведінки в природі.</p> <p>Залучити батьків до</p>	<p>Консультація.</p> <p>Виставка дитячих творчих виробів.</p>	<p>Викликати інтерес до роботи педагога з екологічного виховання дітей.</p>

	вка робіт «Дари осені».	спільної з дітьми діяльності.		Підвищення компетенції батьків. Підви щення активності батьків, зацікавленості у виконанні завдання.
Листопад	Акція «Допоможем о птахам!» Виготовленн я годівниць. Акція «Сніжне ковдру для дерев».	Сприят комунікації батьків через обговорення теми. Уточнювати і розширювати уявлення дітей і дорослих про птахів рідного краю. Ознайоми ти батьків з природоохоронн ою діяльністю дітей на прогулянці.	Інфор мація про птахів рідного краю. Виготовленн я годівниць. Реком ендації для батьків як проводити бесіди з дітьми, на що звертати увагу.	Зацікав ити батьків у виготовленні спільно з дітьми годівниць для птахів. Виховання жалісливого ставлення до пернатим взимку. Зацікав ити батьків. Залучити батьків до праці на ділянці дитячого

				садка спільно з дітьми.
Грудень	Створення фотоальбому «Місто взимку». Природоохоронна акція «Збережемо ялинку - красуню!»	Дати можливість батькам поділитися з іншими своєю любов'ю до природи рідного міста. Залучити батьків до природоохоронної діяльності.	Фотографії улюблених місць в рідному місті. Проведення конкурсу «Незвичайна ялинка!»	Викликання зацікавленість у формуванні екологічної культури у дітей і дорослих. Активна участь батьків в акції
Січень	Оформлення ширми «Святкування Нового року». Консультація «Зимові травми».	Ознайомити дітей і батьків з традиціями святкування Нового року. Нагадати батькам про те, що зимовий відпочинок не завжди приносить радість. Нагадати про збереження здоров'я дітей.	Рекомендації по організації та проведенню свята. Знайомство з історією рідного краю. Знайомство із запобіжними засобами. Консультація. Виготовленн	Підвищення активності батьків. Зацікавити батьків у виконанні домашніх завдань. Підвищити рівень знань дорослих і дітей про те, як вести себе

			я плаката.	в екстрених випадках.
Лютий	Семін ар - практикум в царстві лікарських трав. «Фітотерапія». Обмін досвідом. Консультація «Батьківські помилки про морозній погоді».	Розширення уявлень батьків про систему оздоровлення дітей. Ознайомити з деякими властивостями лікарських рослин. Ознайомити батьків з помилками дорослих, одяганні дітей в зимовий період.	Система оздоровлення дітей в ДНЗ. Лікарські рослини - засіб оздоровлення. (Фітотерапія.) Рекомендації для батьків про правила одягання дітей взимку.	Підвищення знань батьків про користь лікарських рослин через обмін батьківським досвідом. Підвищити рівень компетентності батьків.
Березень	Батьківські збори. Консультація «Виховання у дітей любові до природи».	Ознайомити батьків з правилами поведінки в природі. Оформлення фотовиставки «Природа благодяє про допомогу!»	Розповісти про природу рідного краю, про необхідність дбайливого ставлення до природи. Знайомити	Навчати батьків дбайливо ставитися до природи. Підвищити рівень свідомості батьків.

			МСТВО З нагадують знаками.	
Квітень	Виставка робіт «Весна - красна». «Як провести вихідний день з дітьми?»	Продовжувати розширювати уявлення батьків про первоцвітах, лікарських травах. Привчати батьків і дітей не рвати рослини, занесені до Червоної книги. Допомогти батькам зробити сімейний відпочинок з дітьми по-справжньому захоплюючим для дитини.	Ознайомити дітей і батьків з рослинами, занесеними до Червоної книги. Спільні роботи дітей та батьків на тему «Не рви рослини!» Залучити батьків до посадки рослин на ділянці ДНЗ. Опитування батьків. Запропонувати батькам нескладні ігри з природним матеріалом.	Залучити батьків до виготовлення плакатів. Активну участь дорослих в акції. Придбання посадкового матеріалу, висадка рослин на ділянці. Зацікавити батьків якомога більше часу проводити з дитиною.

Травень	<p>Анкетування</p> <p>Засідання клубу «Друзі природи».</p> <p>Створення журналу «Екосвіт моєї родини».</p>	<p>Виявити рівень сформованості екологічної культури учасників освітніх відносин.</p> <p>Підвести підсумок роботи за рік.</p>	<p>Діагностика.</p> <p>Анкетування.</p> <p>Фотоматеріали, статті з газет і журналів, батьківський досвід.</p>	<p>Підвищення рівня зацікавленості батьків і узгодженості дій батьків і вихователів.</p> <p>Підвищити рівень свідомості батьків, активувати їх діяльність спільно з дітьми.</p>
---------	--	---	---	---

Конспект узагальнюючої бесіди з природи

Тема: «Що нам осінь принесла?»

Мета: Закріпити та розширити уявлення малят про сезонні зміни у природі восени, кольори осені. Узагальнити й конкретизувати уявлення дітей про фрукти, овочі, ягоди. Закріпити знання назв та характерних ознак 6-8 найбільш поширених видів овочів, 4-5 плодоягідних культур. Розрізняти овочі за зовнішнім виглядом та коренеплодами. Збагатити словник дітей образними словами, словами-порівняннями. Вчити дітлахів класифікувати дари осені за певною ознакою, користуватися узагальнюючими словами: фрукти, ягоди, овочі. Закріпити правила безпечної поведінки в лісі, в саду. Виховувати любов та інтерес до природи.

Матеріал: демонстраційний – картини «Город», «Сад», «Осінь»; муляжі овочів та фруктів; роздатковий – картки для гри «Що зайве?».

Хід заняття:

Вихователь. Малята, яка зараз пора року?

(Помічник вихователя заносить ляльку-осінь).

Вихователь. Хто до нас зайшов у гості? Давайте привітаємось. Запрошуємо осінь погостювати у нас. А я хочу розповісти дуже цікаву легенду про осінь.

Вихователь розповідає легенду.

За легендою Осінь – старша дочка Сонця. Вона останньою залишила батьківський дім і стала на Землі четвертою порою року. Посилаючи Осінь на Землю, Сонце сказало їй:

Забирай все моє багатство. Я віддаю тобі все своє золото. Будь щедрою. Віддавай своє багатство людям і вони полюблять тебе.

Вихователь. Чи виконує осінь наказ Сонця? Чи любимо ми осінь? За що?

Дидактична гра «Осінь яка?» (діти називають: багата, щедра, різнобарвна, дощова, золота,...).

Вихователь. Бачите, які чудові слова характеризують пору року осінь.

У легенді говориться, щоб осінь все своє багатство віддавала людям. Давайте поміркуємо, чи виконує Осінь наказ Сонця. Осінь нас запрошує у подорож до лісу.

(Вихователь вивішує картину «Ліс»).

– Які дерева восени? Які листочки восени?

– Який ліс зображено на картині ?

– А зараз назвіть всі кольори осені.

– Які дари Осені ми можемо знайти в лісі ?

Вихователь. Як ви бачите, осінь все своє багатство віддала природі і тому ми її називаємо якою? Давайте, діти, пригадаємо як потрібно поводитись в лісі щоб не завдати шкоди ні собі, ні природі.

А тепер Осінь запрошує нас у сад (вивішується картина «Сад»).

Вихователь. Розгляньте картину і назвіть що принесла Осінь до саду. Як називається все це одним словом? Зверніть увагу на фрукти, які розташовані по краях картини. Роздивились? А тепер до вас таке завдання :

Які фрукти ростуть у нашому саду?

Які із ягід ростуть у нашому саду?

Які з цих фруктів не ростуть у наших садах?

Ось це все багатство принесла Осінь до нас у сад.

Вихователь. Пригадаємо, що потрібно зробити щоб фрукти були корисними для нас і не принесли шкоду нашому здоров'ю.

Вихователь. А зараз Осінь запрошує нас у город. (Вивішати картину «Город»). Уважно розгляньте картину і скажіть :

– Що росте на городі?

– Як назвати все це одним словом?

– Які над землею?

– Які овочі ростуть у землі?

Вихователь. Ось і закінчилась наша подорож. Ми переконалися, що Осінь виконує наказ Сонця і кожного року дарує людям щедрий урожай. Зараз ми ще покажемо осені які ми кмітливі, розумні...

Завдання «Закінчи речення»:

Яблука, груші, сливи, черешні, абрикос це – (фрукти).

Картопля, капуста, помідор, огірок, часник це – (овочі).

Суниця, малина, смородина, порічки це – (ягоди).

Вихователь. У мене в руках ланцюжок дарів Осені. Завдання до вас визначити і сказати :

– Що тут солодке?

– Що тут гірке?

– Що тут кисле?

– Що тут соковите?

– Що тут довге?

– Що тут кругле?

– Що тут корисне?

Дидактична гра «Впізнай за смаком» (діти закривають очі, вихователь дає їм шматочок овоча або фрукта, діти впізнають їх за смаком і називають).

Вихователь. Осені дуже сподобалось у нас на занятті, сподобались наші ігри, ваші знання. Але вона повинна йти далі бо скоро – яка пора року? Вона прощається з вами. До побачення!

(Круглий стіл з батьками вихованців)

Тема: «Виховання доброти до природи»

Мета: ознайомити батьків з різними формами роботи з екологічним вихованням дошкільнят; надати педагогічно-консультативну допомогу з аналізу типової поведінки дітей під час спілкування з природою; дати рекомендації батькам у доборі літературного матеріалу екологічного змісту для дітей.

Обладнання: виставка дитячої художньої літератури екологічної спрямованості.

Хід заходу:

Слово вихователя

Шановні батьки! Сьогодні ми зібрались щоб обговорити один із найактуальніших напрямків виховної роботи з нашими дітьми. Як ви вже знаєте, мова піде про екологічне виховання, формування у дітей основ елементарної екологічної культури та, як наслідок цього, відповідної екологічно-доцільної поведінки в природному середовищі.

Не секрет, що екологія на сьогоднішній день є однією з глобальних проблем людства, і тому ми з вами, як батьки, не можемо ігнорувати її, бути осторонь неї.

Екологічна етика та культура – суттєвий елемент у змісті екологічної освіти. Вона пов'язує людину з природою через працю, науку, міжособистісні стосунки тощо, регулюючи поведінку людини у природному середовищі.

Екологічне виховання дитини – важлива та необхідна умова її особистісного розвитку, з одного боку, моральних та естетичних якостей, а з

іншого – інтелектуального рівня дошкільника, його свідомості, відповідальності, соціальної поведінки тощо.

Головна задача сучасного екологічного виховання дитини – переконливо та яскраво розкрити ідеал взаємодії людини і природи, дати поняття про те, що природа – все, що живе та існує в ній, - є величезною цінністю не тільки в смислі задоволення різноманітних потреб людини, але і з точки зору оцінки людської поведінки, вчинків, взагалі – діяльності.

Сьогодні ми спробуємо розглянути деякі типові, здавалося б на перших погляд, прості випадки, з якими ми нерідко стикаємося під час спілкування з нашими дітьми на дану тему, та розібратися в них. Для початку давайте обговоримо наступну ситуацію: гуляючи в парку разом з дитиною, ви бачите зграйку голубів. Дитина біжить радісна і розганяє птахів.

Запитання для обговорення:

- Як ви ставитеся до цього?
- Чи вважаєте ви, що в даній ситуації потрібно заохочувати дії дитини?
- Які почуття та думки вас охоплюють із цього приводу?
- Ваші дії в даній ситуації.
- Які, на вашу думку, моральні якості будуть формуватися у малюка в результаті схвалення дорослими таких його дій?

Думка педагога

Спробуємо дати оцінку цій ситуації з точки зору ставлення дитини до природних об'єктів. Очевидне те, що виходить, якщо малюк може розганяти птахів, і це приносить йому задоволення, він в даному випадку діє з позиції сили. Дитина вважає себе сильнішою за пташок. У неї таким чином формується висока самооцінка: з тими, хто слабший за мене, я впораюсь.

Малюк відчуває, що він сильніший за метеликів, коників, жучків – він може їх ловити, топтати, калічити. Спочатку дитина робить це несвідомо, але під нашим впливом. Така поведінка може закріпитися і стати нормою поведінки в природі, а в подальшому це може стати і нормою всього життя. Недобррозичливе ставлення до всього живого перетворюється на черствість на жорстокість, і не тільки до природи, але й до людей.

Дитина лякає голубів. На перший погляд нам це здається невинним зайняттям. Але, безумовно, те, що вона розважається таким чином, лякає. Малюку до вподоби, що голуби під час його наближення змахують крилами і летять, що його бояться – і саме в цьому прихований корінь і першопричина зла. Подумаємо разом про це. Якщо дитина маленька, вона може робити це ще несвідомо, просто від незнання, як вчинити. Але якщо так діє старший дошкільник, це значно гірше. Що ж можна запропонувати дитині в цій ситуації?

- ◆ Запропонувати поспостерігати за птахами, за їх поведінкою: що вони роблять.

- ◆ Показати дитині, що у птахів своє життя, вони живі істоти і не слід їм заважати. Краще простежити за тим, як вони спілкуються, чим живляться. Потрібно, щоб малята добре засвоїли просту думку: слід не заважати живим істотам, а оберігати їх. І тоді, перед тим, як бігти та розганяти зграю, малюк задумається – а чи потрібно голубам заважати?

Запитання до батьків:

- ◆ Чи стикалися ви останнім часом з якимись проблемними ситуаціями, пов'язаними з поведінкою дитини на природі?

- ◆ Як ви діяли в даних ситуаціях?

Виступи батьків з обміну досвідом.

Слово вихователя

Хибні вчинки дітей у природному середовищі нерідко пов'язані з відсутністю належних знань про довкілля. Чим же можемо ми допомогти дитині в сім'ї? Звичайно, щось розповісти їй із власного досвіду. Але справа в тому, що ми не завжди можемо правильно, у доступній формі викласти ці знання дітям. І вірним помічником в даному випадку є дитяча книга, присвячена красі природи.

Ви, мабуть, звертали увагу на те, як дивовижно письменники та поети змальовують звичайні живі істоти. Синичку, жука, зайчика, метелика, дерево. Необхідно, щоб з ранніх років життя малюка оточували доброти та ласка, щоб у нього виникало бажання милуватися рідним краєм і берегти його – адже природи довкілля неповторна, дивовижна, прекрасна.

Крім того, у подальшому відбувається перенос такої екологічно доцільної поведінки і на взаємовідносини з людьми, які оточують дитину.

Запитання до батьків

1. Які книги ви купуєте своїй дитині?
2. На що під час придбання книг ви звертаєте увагу:
  - a. на зміст;
  - b. на ілюстративне оформлення;
  - c. необхідність цієї книги для виховання дитини тощо.
3. Як ви читаєте книги:
  - a. спочатку сам знайомлюсь, а потім читаю дитині;
  - b. спочатку роздивляюсь із малюком ілюстрації;
  - c. разом з дитиною обирає те, про що будемо читати.

4. Чи потрібно враховувати вікові особливості дітей під час читання літератури?
5. Як часто ви читаєте книгу разом з дитиною?
6. Коли ви читаєте з нею:
  - a. тоді, коли попросить про це малюк;
  - b. перед сном;
  - c. у вільну хвилину.
7. Чи обговорюєте ви прочитане разом з малюком?
8. Чи потрібно, на вашу думку, це робити?
9. Які дитячі книги про природу є у вашій родині?
10. Чи нагадуєте ви малюкові, побачивши в природі якусь істоту, явище, що ви читали про це у книзі?
11. Чи помічали ви, що під впливом читання тих чи інших творів дитина виявляє інтерес або змінює ставлення до відповідних об'єктів природи?

(Батькам пропонується роздивитись книги, вибрати серед них ті, які б вони прочитали своєму малюку та пояснити свій вибір: доступність змісту книги, цікавий виклад матеріалу, гарні ілюстрації, актуальна виховна спрямованість тощо.)

Рекомендація педагога

Перед тим, як читати книгу дитині старшого дошкільного віку, необхідно самим дорослим познайомитися зі змістом відповідної книги. По-друге, потрібно обов'язково врахувати вік малюка та доступність змісту, адже дитина має зрозуміти книгу.

Для читання краще вибирати той час, коли не треба поспішати, щоб не відволікатися на сторонні справи.

Після знайомства малюка з тим чи іншим твором необхідно обов'язково обговорити прочитане, поставити дитині кілька запитань та з'ясувати, чи зрозуміла вона зміст та як ставиться до вчинків героїв книги.

Роздивляючись ілюстрації, можна запропонувати дитині самій прокоментувати їх зміст. Добре також мати вдома добірку листівок, картинок на природничу тематику або набір діафільмів чи слайдів.

Заключне слово вихователя:

Коло художніх творів, із якими доцільно та корисно знайомити малят старшого дошкільного віку, досить широке. Книги В.Сухомлинського та В.Біанки, В.Чухліба та Є.Гуцала, Є.Чарушина та М.Пришвіна; вірші Д.Павличка та Л.Костенко, М.Стельмаха та Г.Бойка мають стати для малят добрими наставниками і друзями. Але ви знаєте, що коло інтересів малюка досить широке. І ми не завжди можемо правильно відповісти на його запитання. Тому буде дуже добре, якщо у вашій оселі, окрім дитячої літератури, буде й добірка природничих науково-популярних книг для дорослих. При цьому не забувайте, що немає необхідності відразу відповідати на всі запитання дитини. Є такі ситуації, коли ми повинні запропонувати малюкові спочатку самостійно поспостерігати, спробувати самостійно зробити висновок і таким чином отримати відповідь на своє питання.

І, врешті, не забувайте того, що жодні книги і бесіди не допоможуть, якщо ми самі будемо негативно ставитися до світу тварин і рослин. Якщо ми особистим прикладом не будемо підтримувати цікавість малюка до живого довкілля, не будемо вчити дитину милуватися красою природи, не будемо своєю практичною діяльністю надавати природному

середовищу допомогу, малюк виросте екологічно безграмотним, байдужим, стане руйнівником природи, а не її охоронцем.

Важливо не тільки те, щоб спілкування з природою дарувало дитині радість і задоволення, а щоб воно було свідомим і не шкодило довкіллю, а навпаки, допомагало йому.

На закінчення нашої зустрічі хочеться побажати вам усім успіхів у вихованні наших дітей. Не забувайте, що від того, якими ми виховаємо, виростимо сьогоднішніх малюків, залежить екологічне майбутнє не тільки нашого рідного міста, краю, аале й усієї планети.

Анкета для педагогів «Оцінка рівня комунікабельності педагога з батьками»

1. Вам характерна ординарна бесіда з одним із батьків. Вибиває Вас її очікування з колії?

1) так

2) ні

3) іноді

2. Чи викликає у Вас сум'яття і невдоволення доручення виступити з доповіддю, інформацією перед батьками?

1) так

2) ні

3) іноді

3. Чи не відкладаєте Ви неприємну розмову про складну дитину з його батьками до останнього моменту?

1) так

2) ні

3) іноді

4. Чи вважаєте Ви, що не слід особисто розмовляти з батьками про особливості виховання в сім'ї, а краще провести анкетування, письмове опитування?

1) так

2) ні

3) іноді

5. Вам пропонують підготувати загальні батьківські збори для батьків дошкільного закладу. Прикладете Ви максимум зусиль, щоб уникнути цього доручення?

1) так

2) ні

3) іноді

6. Чи любите Ви ділитися своїми переживаннями від спілкування з батьками з колегами, керівництвом?

1) так

2) ні

3) іноді

7. Переконані Ви, що спілкуватися з батьками набагато складніше, ніж з дітьми?

1) так

2) ні

3) іноді

8. Дратуєтесь Ви, якщо один з батьків Ваших вихованців постійно задає Вам питання?

1) так

2) ні

3) іноді

9. Чи вірите Ви, що існує проблема "вихователів і батьків" і що вони розмовляють "різними мовами"?

1) так

2) ні

3) іноді

10. Посоромилися б Ви нагадати батькам про обіцянку, яку вони забули виконати?

1) так

2) ні

3) іноді

11. Чи викликає у Вас досаду прохання будь-кого з батьків допомогти розібратися в тому чи іншому складному виховному питанні?

1) так

2) ні

3) іноді

12. Почувши висловлювання явно помилкової точки зору з питання виховання, віддасте перевагу промовчати і не вступати в суперечку?

1) так

2) ні

3) іноді

13. Чи боїтеся Ви брати участь в розборі конфліктних ситуацій між педагогами і батьками?

1) так

2) ні

3) іноді

14. У Вас є власні, суто індивідуальні критерії оцінки сімейного виховання та інших думок з цього приводу де Ви не згодні?

1) так

2) ні

3) іноді

15. Чи вважаєте Ви, що виховувати потрібно і батьків, а не тільки дітей?

1) так

2) ні

3) іноді

16. Чи простіше Вам підготувати інформацію для батьків в письмовому вигляді, ніж провести усну консультацію?

1) так

2) ні

3) іноді

Конспект заняття з природи для дітей старшої групи

Тема. «До краси можна торкнутися тільки серцем».

Мета. Розширювати та збагачувати уявлення дошкільнят про живу природу рідного краю; класифікувати за групами; вправляти дітей у розв'язанні логічних задач. Учити дітей естетично сприймати природне довкілля, помічати у світі природи прекрасне, чарівне, дивовижне. Виховувати у дітей основи екологічно-доцільної поведінки, бережливість до флори і фауни рідного краю.

Хід заняття

Сонце світить, сонце сяє,

Пестить землю, зігріває

Землю щедру і багату

Велетенську нашу хату.

Ви скажіть тепер мені:

Де ви мешкаєте всі? (У будинках)

Я сьогодні хочу розповісти вам одну історію.

Одного разу в лісі трапилася дивовижна історія. До газети лісових жителів вирішив дати оголошення равлик. Воно було таким: «Здам квартиру в дуже тихій місцевості, перший поверх, є вода й освітлення!»

Щойно з'явилося це оголошення, як лісові мешканці натовпом посунули до равлика.

Діти, а як ви вважаєте, хто може мешкати у равликовому будиночку? У воді? А на суші? (Черв'ячки, комахи, мурахи, жучки...) А чи зручно їм буде там? Чому?

Чому для кожного найкращою є його оселя? (Вона облаштована згідно з потребами та смаком її мешканців.)

Сюрпризний момент

Загубилася пташка і не може знайти своєї домівки, родичів. Вона просить дітей їй допомогти.

Перш за все нам потрібно дізнатися назву цього птаха.

Птахо, як ти почувеш своє ім'я, то заспівай!

Які є птахи? (Перелітні й зимуючі)

Дидактична гра «Перелітні й зимуючі птахи»

Діти, почувши назви перелітних птахів, махають руками, а почувши назви зимуючих,- стрибають на обох ногах. Наприкінці гри пташка співає, а діти дізнаються її назву.

А де живуть птахи?

Діти. Найбільше птахів живе у лісах, парках. Коли ми заходимо до лісу, то хочеться вдихнути свіжого повітря на повні груди і послухати пташиний спів.

Послухайте ще одну історію. Ішла людина, спекотно їй було влітку, ніде заховатися для перепочинку. Вирішила вона посадити деревце. Але одне деревце всіх не захистить, тому наші малята посадили ліс. Нашому лісу чогось бракує.

Дидактична гра «Який ліс?»

Уявімо, що ви всі дерева цього лісу і спробуємо відобразити його настрої: сумний, тихий, зажурений, зачарований, невеселий, самотній.

А як називався б наш ліс, якби в ньому росли лише ялини, дуби, сосни, берези, клени, вільхи, осини? (Відповіді дітей.)

А коли в лісі змішаються всі дерева, то як він називатиметься?
(Відповіді дітей.)

Діти, якої частини дерева ми не можемо бачити і чому? (Міркування дітей.)

Як ви вважаєте, що може оживити, звеселити ліс? (Відповіді дітей.)

Спробуємо це зробити разом! Спочатку нам потрібно засадити рослини, потім запустимо у ліс тварин, птахів, комах. Але пам'ятайте: ліс – це багатопверховий будинок і на кожному поверсі – свої жителі.

Дидактична гра «Хто де живе?»

Діти об'єднуються у підгрупи, обирають собі мешканців за групами.

А тепер відгадайте, хто у нас оселився?

Дидактична гра «Хто це?»

Тварини: клишоногий, довговухий, колючий, руда, зубатий.

Птахи: чорний, співучий, стукітливий, білобока, жовтопуза.

Комахи: барвистий, працьовита, смугаста, рогатий, надокучлива, писклявий.

Фізкультхвилинка.

«Віє вітер нам в обличчя...»

З'являється пташка, під крильцем тримає лист для малят.

Лісові мешканці просять допомогти розібрати плутанину.

Логічна гра

Упав із дуба жолудь, гладенький із шапочкою, виріс із нього великий, красивий клен.

Стоїть восени берізка вся в золоті, роздає спілі яблучка їжачкові й зайчикові.

У хитрої лисички народилося п'ятеро кумедних лисенят. Вони почали стрибати по гілках.

Узимку у вовчому лігві народилося маленьке ведмежатко.

Восени у птахів і звірят з'являються маленькі дитинчата.

Ми розплутали всі загадки. А як потрібно поводитися в лісі, щоб не заважати лісовим мешканцям? (Міркування дітей.) Не галасувати, не вмикати голосно музику, не палити вогнищ, не смітити, не руйнувати їх будинки тощо.

Краси можна торкнутися тільки серцем. Люби природу, розумій, шануй і дбай про неї – і вона відплатить тобі своїми скарбами.

БАТЬКІВСЬКІ ЗБОРИ В ПІДГОТОВЧІЙ ГРУПІ

ТЕМА: «ЕКОЛОГІЯ І МИ» завдання екологічного виховання

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ БАТЬКІВСЬКОГО ЗБОРІВ.

1. Виступ на тему: «Екологія і ми»

2. Спільна виставка малюнків «Доброта до природи» (домашнє завдання).

3. Пам'ятки для батьків. «Словесні гри з екологічного виховання для розучування і занять з дітьми вдома».

4. Рекомендація для батьків. «Лікування часником».

Хід ЗБОРІВ.

Шановні батьки сьогодні ми зібралися, щоб разом обговорити питання виховання наших дітей зокрема «Виховання любові до рідної природи в сім'ї». Ми раді, що Ви відгукнулися на нашу пропозицію поспілкуватися, адже тільки спільними зусиллями можна досягти бажаних результатів.

Дитинство, найсприятливіший період для розвитку всіх якостей особистості дитини, пішовши в школу, він понесе в душі паростки добра або зла. Він розлучиться з вихователем, але при цьому назавжди залишиться з батьками. А ось коли дитина виросте, кого побачать постарілі батьки поруч з собою: доброго, турботливого або жорстокого, байдужої людини? Це перш за все залежить від самих батьків. Недарма прислів'я говорить: «Умів дитя народити, умій і навчити». Батьки повинні визначити для себе цілі виховання, яким вони хочуть бачити свою дитину?

Пропоную Вам відповісти на ряд питань, які допоможуть нам у подальшій роботі з дітьми.

За останні десятиліття світ дуже сильно змінився. Ні для кого не секрет, що на Землі існують екологічні проблеми, що загрожують здоров'ю та життю людей.

Як Ви думаєте, чому це сталося, в чому причина?

Із забрудненням навколишнього середовища.

Зі скороченням площі лісів.

З опустелювання ґрунту, її засмічення.

З зміна клімату.

З озонові діри.

З цими проблемами тісно переплітаються проблеми, які пов'язані з життям людей: це проблеми енергетики, транспорту, здоров'я та харчування.

Важко знайти людину байдужого до рідної природи.

У наставники собі я взяв природу-

Велику з усіх вчителів.

За допомогою природного середовища дорослі мають можливість всебічно розвивати дитину: розширювати її кругозір, показуючи взаємозв'язку в природі, залучаючи дітей до спільної діяльності, даючи посильні доручення, спонукаючи дитину до співчуття, співпереживання, виховання бажання допомагати справою.

У природи людина вчиться красі, почуття міри, добра, справедливості.

Як же залучати дитину до рідної природи? Як розвивати у нього пізнавальний інтерес до неї, виховувати любов і дбайливе ставлення.

Перш за все, треба зіштовхувати дитини з чудесами живої природи, давати можливість милуватися деревом і кущем, кішкою і птахом. Подивитися навколо себе і побачити дивовижний світ рослин, який нас оточує Згадати

загадку про природу, пошукати прикмети часу року. Прочитати вірш, згадати пісню. Зустріч з природою повинна бути для дитини святом, яке ми, дорослі, повинні підготувати. Чуйна дитяча душа, яка з дитинства пізнала відчуття насолоди красою природи, неодмінно торкнеться найпотрібніші струни людського характеру.

Скільки б ми не проводили бесід про природу, про дбайливе ставлення до неї, ми не досягнемо бажаного результату, поки не будемо виводити дитину на природу, поки самі не будемо показувати приклад дбайливого і дбайливого ставлення до неї.

Що, перш за все нам допоможе? (відповіді батьків) Так, це прогулянки і різноманітні спостереження, праця в природі. А в подальшому різноманітні походи в ліс, на луг, в поле, до річки. Під час прогулянок спостерігайте за тим, що відбувається в природі, збагачуючи дітей новими знаннями, які є основою свідомого ставлення до неї, а також розвивають у них почуття прекрасного. Ми повинні навчити дітей бачити красу живого, оцінювати її і прагнути в міру своїх можливостей до її захисту, допомагаючи їй, наприклад: в зимовий період - підгодувати птахів, струсити сніг з гілок дерев. Навесні розвішувати шпаківні. Восени збирати корм для птахів і т. Д.

Природа має унікальні можливості для розвитку і виховання кожної дитини. На природі Ви не тільки можете відпочити і прекрасно провести час, а також і поспілкуватися зі своєю дитиною, поспостерігати за метеликом, жуком, помилуватися красотою рідної природи, вдихнути ковток чистого і свіжого повітря, підзарядитися позитивними емоціями.

А яке відношення до природи ви можете виховувати в дітях?

Як часто ви буваєте на природі, чим займаєтеся з дитиною?

(відповіді батьків)

1. Конспект виступу на тему: «Екологія і ми».

Якщо доросла людина відчуває залежність від природи, то дитина занурений в цю стихію в ще більшому ступені, адже він ще вчиться управляти собою, щоб змінити навколишнє його природу і свою власну. І в цьому він залежить від дорослих. Саме в дитинстві людина підвищено уважний до ставлення оточуючих до чого б то не було. Завдання сьогодення - виховати планетарний патріотизм у дітей. І це зовсім не гучні слова. Це норма виживання, основа самоповаги. Фізична активність дитини - природна потреба в русі, подоланні перешкод. Процедура загартовування в дитячому садку і вдома, зміцнення здоров'я - важливі кроки в екологічному вихованні. Психічна активність - це діяльність, спрямована на пізнання навколишнього світу, в тому числі самого себе, своїх відносин з іншими. Всі види психічної активності формують особистість дитини. Важливе значення, має розуміння дитиною того, що людина, що живе в суспільстві, має права і обов'язки перед навколишнім світом і населяють його людьми. Що таке абстрактні слова, як «духовність», «моральність», в повсякденному житті мають цілком конкретний прояв. Діти дошкільного віку дуже цікавляться зразками поведінки. Дорослі своїм прикладом навчають дитину правилам поведінки. Тому у взаєминах теж повинна бути екологія, чуйність, ввічливість, турбота і увага, дбайливе ставлення до почуттів і думок іншого, дбайливе ставлення до речей і предметів.

Поведінка оточуючих по відношенню до дитини викликає у нього різноманітні почуття - радість, гордість, образу і багато іншого. Вміти адекватно проявляти свої почуття, розповідати про них, не ображаючи співрозмовника, настояти на своєму або тактовно поступитися - все це можна розглянути як екологія почуттів, як поведінка, що зберігають власне і чуже здоров'я, поліпшує якість життя.

Екологія простору - це теж навчальна ситуація: чи не смітити, не шуміти, естетичне оформлення приміщення, що не зашумлена обстановка

(гармонія ліній, фарб, стилю чистота і порядок, відсутність зайвих речей і предметів). Культура грамотності звуку (мови, музики, телевізора і інше).

Якщо уважно ставиться до потреб дитини, то виростає людина з почуттям власної гідності, яка поважає оточуючих, їх власність. Дуже важливо звертати увагу на зусилля, яке докладає дитина, щоб навчитися бути чуйним, що допомагає, турботливим як по відношенню до себе, так і по відношенню до світу з населяють його людей. Ефективним заходом заохочення в сім'ї може стати заохочення шляхом розширення прав дитини: нагородження почесним обов'язком, справою, для якого дитина вже цілком «дорослий». Покарання повинно носити, мабуть, ще більш творчий характер, бо зазвичай воно фіксує вчинок, а має спрямовуватися на внутрішні причини, що призвели дитини до помилкової дії. Тоді - то і виявляється, що не так вже й багато дитячих вчинків вимагають дійсно покарання, але такий підхід вимагає багато терпіння, мудрості від дорослого. Покарання не повинно бути частим, щоб негативна поведінка не отримало підкріплення. Фіксуючи свою увагу на вчинок дитини, ми тим самим фіксуємо і увагу дитини на цій дії, таким чином, здійснюється і тренування того, чого насправді хочемо уникнути. І тоді малюк швидко засвоює, що увагу батьків можна залучити лише караним поведінкою, а ось старання бути краще неможливо підкріплюються. Дорослі часто переконані, що так і повинно бути - дитина повинна бути хорошим, знати, як це робиться, завжди намагатися і взагалі вміти це робити без всякого нагадування. Для дитини надзвичайно важливе ставлення батьків до його перемоги над самим собою! Цінно повагу дорослого до вчинків малюка, який в чомусь - переборює себе, поборює, наприклад, бажання що - то залишити тільки собі!

Заохочувати можна і потрібно все боку поведінки малюка. Виховує дитину не стільки негативне, скільки позитивне підкріплення. І ці аспекти складають екологію відносин (виховання).

3. ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ.

Послухайте вірш І СКАЖИ, ЩО НЕ МОЖНА РОБИТИ.

1. Ходимо, ходимо по лужку, (Як видумаєте, що нам

Збираємо по квітці, не подобається в цьому вірші

Червоний, білий, синій колір (не можна рвати квіти)

Чудовий букет.

2. Я коника зловив (можна ловити комах - вони загинуть)

У банку з травою посадив,

Нехай покаже, як тріщить

Як вусами ворухить.

3. В ліс зелений я піду. (не можна брати нікого з лісу додому)

Зайчика сірого знайду,

Принесу його додому

Буде цей зайчик мій.

ОБЕРИ правилами ДОРОГУ,

ЗАВДАННЯ. Уточнити екологічні знання дітей, котрі розкривають взаємозв'язок між об'єктами природи, а так само визначають відносини між природою і людиною на основі конкретних правил поведінки в лісі на лузі і в інших природних повідомленнях.

Ігрове ДІЮ.

Дитина повинна визначити, за якою стежкою він піде, і обґрунтувати свій вибір.

Хід ІГРИ.

1. На першій стежці - тліючий велике багаття.
2. На другій стежці, можна наступити на мурашник.
3. На третій, вузькою стежкою, між деревами павук сплів павутину.
4. На четвертій стежці росте чагарник, а на ньому гніздо з пташенятами.

Діти обґрунтувавши свої відповіді, приходять до висновку, що треба йти по першій стежці, але спочатку потрібно загасити багаття.

Вивчити вірш З ДИТИНОЮ.

Дерева окраса нашої землі,

Без них не живуть мурахи солов'ї

Ні звірі, ні ягоди, ні гриби.

Ні люди, ні птиці, і не слони,

Дерево, трава, квітка і птиця

Не завжди вміють захиститися

Якщо будуть знищені вони,

На планеті ми залишимося одні.

5. Рекомендація

для батьків «Лікування часником»

Часник зростає в середній смузі, і на жаркому півдні. Він був добрий ще в давнину. Часник згадується в Біблії і Корані як овоча, має ритуальне значення. В Європі щорічно в січні зубки часнику вішали на деревах церкви, щоб позбавити прихожан від хвороб. І зараз часник користується великою популярністю як профілактичний засіб, що оберігає від різних інфекційних захворювань. Під час епідемії грипу ставлять блюдечка з нарізаним часником, який щодня міняють.

Але часник не тільки вбиває віруси. Він позбавляє від глистів, покращує серцеву діяльність, стимулює травлення і т. Д.

Цибулини часнику використовують як в свіжому вигляді, так і у вигляді різних препаратів, що виробляються фармацевтичними підприємствами.

У народній медицині кашка з часнику замінює гірчичники при головних болях і болях в грудях. Мазь або сік часнику застосовують при бородавках, мозолях. При застарілих гнійних виразках вживають настій часнику на оцті.

Щоб від вас не пахло часником, досить пожувати шматочок свіжого кореня петрушки або квашену капусту. Запах пройде, а користь залишиться.

РЕЦЕПТИ.

1. При простудних захворюваннях рекомендується кашку часнику змішати 1: 4 за вагою з медом. Приймати по чайній ложці щогодини, а при грипі з нежиттю перед сном - по столовій ложці, запиваючи настоем листя берези.

2. При перших ознаках захворювання на ангіну, при застуді та грипі (головний біль, температура, ломота в тілі) в склянку свіжого морквяного соку додають 2-3 зубки натертого часнику і приймають за 40 хвилин до їжі 2 рази в день протягом 2-3 днів. При цьому потрібно дотримуватися постільного режиму.

3. З метою профілактики грипу дітям корисно повісити на шию марлевий мішечок з дрібно нарізаним часником. Поставити поруч з ліжком блюдце з часник.

4. Нерідко використовується сік часнику при простудних захворюваннях, нежиті: потрібно змішати 1 частину свіжоприготованого морквяного соку, 1 частина рослинного масла і 0,3 частини часникового соку і закопувати по 3-5 крапель в кожен ніздрю 3-4 рази на день.

Додаток М

Тема: «Фіто-кластер» (група об'єктів об'єднаних загальними ознаками)

Мета:

Освітня. Формувати поняття у гуртківців про лікарські рослини, дати дітям знання про лікарські рослини, про їх цілющі властивості. Навчити розрізняти рослини за зовнішнім виглядом, за запахом, за смаком, розкрити практичну цінність природи для людини.

Розвиваюча. Розвивати вміння спостерігати за рослинами; формувати інтерес до лікарських рослин, уміння виділяти головне та робити відповідні висновки, розвивати пам'ять, увагу, логічне мислення, пізнавальний інтерес, інтелектуальні здібності гуртківців.

Виховна: Виховувати бережливе ставлення до власного здоров'я та оточуючих людей, працьовитість, допитливість, виховувати любов до рідного краю, бережливе ставлення до природи,

Тип заняття: закріплення знань, умінь і навичок.

Форма проведення: Синтетична. Індивідуальна та групова робота, бесіда з проблемними запитаннями, мультимедійною підтримкою, практичною роботою.

Методи і методичні прийоми:

1. Інформаційно – рецептивний:

а) словесний: розповідь-пояснення, опис, бесіда, повідомлення учнів, робота з роздатковим матеріалом.

б) наочний: ілюстрація, демонстрація.

2. Репродуктивний:

Прийоми навчання: подання матеріалу в готовому вигляді, конкретизація і закріплення вже набутих знань.

3. Проблемно- пошуковий: постановка проблемного питання.

Прийоми навчання: постановка взаємопов'язаних проблемних запитань, активізація уваги та логічного мислення.

4. Сугестивний: застосування різних видів мистецтва.

Міжпредметні зв'язки: валеологія, хімія, трудове навчання, ботаніка.

Матеріали та обладнання: відео, демонстраційний матеріал: «Різноманітність лікарських рослин», картки «Лікарські рослини», Lapbook-складові, презентація «Аптека лікарських рослин.», лікарські рослини в мішечках, колекція лікарських трав (аптечна), інтерактивні картки.

Освітні технології: інформаційна технологія, метод «Кубик Блума», інтерактивні вправи- («Сусіди на чотири сторони», метод «Плакат думок», «Пошук інформації»), практичні технології, метод Lapbook, метод послідовних ситуацій «Запропонуй», навчально-трудова вправа «Творча майстерня»

Хід заняття.

I. Організаційна частина

1. Привітання.

2. Інтерактивна вправа «Сусіди на чотири сторони».

1. Подивіться будь-ласка хто знаходиться – ліворуч від Вас- посміхніться йому.

2. Подивіться будь-ласка хто знаходиться – праворуч від Вас- обійміть його.

3. Подивіться будь-ласка хто знаходиться – позаду від Вас – помахайте йому.

4. Подивіться будь-ласка хто знаходиться – перед Вами – побажайте чогось йому.

Ну, а я Вам бажаю, щоб наш майстер-клас пройшов, з користю для кожного із нас.

II. Мотивація навчальної діяльності

Відео-метод Подивіться відео і подумайте, про що ми сьогодні будемо з Вами розмовляти на занятті.

Край, де народились ми, Сонячне зветься.

Тут ліс шумить і край села вузька річка в'ється.

Тут поле й луки навкруги. Краса природи манить.

І трав багато запашних, Які цілющу силу мають.

Вони лікують від хвороб і сили прибавляють.

Красу незвідану несуть – Здоров'я зберігають.

Все цінне для людини прийнято порівнювати з золотом. Природа дарує людині таку різноманітність «золотих дарів», що їх важко навіть перерахувати. Особливу цінність мають лікарські рослини, які допомагають зберігати і зміцнювати здоров'я людини. Ви дуже часто бачите їх у лісі, у лузі, на полі, але навіть і не замислюєтеся, що у вас під ногами — справжній скарб. І цей скарб — лікарські рослини. І саме про цілющі властивості та користь лікарських рослин ми з Вами будемо розмовляти, Отже темою нашого заняття є Фіто-кластер. Що в перекладі з англійського фіто –рослини, кластер- збір, зібрання.

III. Актуалізація опорних знань

Повідомлення теми і мети заняття.

Повідомлення теми заняття. «Фіто-кластер» Ліки від природи

Використання заготовок- сторінок (Larbook), які по ходу заняття будуть заповнюватися інформацією.

IV. Вступні вправи. Практична робота

- Зараз на вулиці ще холодно, але нам пощастить побувати у ароматному світі лікарських рослин. Найбільше їх можна зустріти влітку, а потрапити в іншу пору року нам допоможе не машина часу, а наші знання. Лікарські рослини ще називають цілющими, чудодійними. Але чи вміємо ми користуватись їх силою, щоб робити дива зі своїм здоров'ям? За одне заняття цьому навчитись неможливо. Але зазирнути до загадкового світу рослинних таємниць, спробуємо. Допоможе це нам зробити, наше заняття.

1.1. конверт «Знайомі –незнайомці»

Розпочнемо ми з практичної роботи

Практична робота «**Виготовлення роздаткового матеріалу гербарних зразків лікарських рослин**» Необхідні матеріал: скло -2 шт (10/10 см), супер клей, клейка стрічка двостороння, папір, лікарські рослини.

1. Хід роботи : Беремо 1 скло до нього приклеюємо за допомогою клею гербарний зразок і етикетку з назвою рослини, зверху накриваємо другим склом, склеюємо між собою клейкою стрічкою.

V. Пробні та тренувальні вправи

VI. Творчі вправи

6.1. Робота в групах, метод послідовних ситуацій «Запропонуй»

Сьогодні користь чаю вже ні в кого не викликає сумніву. Але виявляється можна зробити чай ще корисніше і він перетвориться на прекрасний лікувальний засіб.

Давайте зараз з Вами спробуємо скласти не лише смачний, але і корисний збір лікарських трав. А потім перевіримо наші знання за допомогою справжніх лікарських рецептів.

За такими симптомами.

Ситуація 1. З приходом весни кожна людина відчуває слабкість, нестача вітамінів призводить до авітамінозу. За допомогою лікарських рослин можна зміцнити імунітет. Зараз ми з Вами складемо суміш, **«Вітамінний чай»**, до складу якого входять **шипшина, м'ята, цедра апельсина, калина**. Спосіб приготування — в рецепті.

Ситуація 2. Неправильне харчування призводить до захворювань травної системи, яка дає знати про себе важкістю у шлунку, поганим травленням.

Запропонуйте свій варіант рослин для лікарської суміші.

«Шлунковий збір», до складу цього чаю входять **календула, ромашка, м'ята**. Спосіб приготування — в рецепті.

Ситуація 3. Життя більшості з нас наповнене постійними стресами та тривогами. Все це призводить до швидкої втоми. Багато людей відчувають себе знесиленими навіть з ранку. Для того, щоб уникнути цього неприємного явища, потрібно привести в порядок нервову систему. Відмінним помічником у цій справі є заспокійливий чай. **«Антистрес або Заспокійливий чай»**, до складу якого входять- **м'ята, липа, ромашка, плоди шипшини, календула, калина**. Спосіб приготування — в рецепті.

Ситуація 4. Для тих, хто піклується про здоров'я і про життя, рекомендується приймати трав'яні чаї для серця. До їх складу входять різні трави, які надають величезну користь. Варто з'ясувати, що ж конкретно входить в серцевий збір. **«Серцевий збір»**: до його складу входить **м'ята, шипшина, калина**. Спосіб приготування — в рецепті.

6.2. навчально-трудова вправа «Творча майстерня»

Майстер – клас «Виготовлення ароматних мішечків – саше».

Які натуральні аромати застосовувати у будинку і як зробити саше самостійно – питання взаємопов'язані. Адже для створення затишку в домі зовсім необов'язково постійно купувати дорогі букети живих квітів. Наповнити приміщення приємним і розслаблюючим ароматом можна і з допомогою саше із сухих рослин.

Ароматний мішечок - саше

Саше – слово французького походження, воно перекладається, як «мішечок». Кілька століть тому багаті парижани вішали в своїх оселях маленькі шовкові мішечки, наповнені запашними травами або пелюстками квітів. Ця традиція дожила і до наших днів. Хороший аромат у будинку цінувався у всі часи і зараз це теж актуально. Саме тому сьогодні, прийшовши до когось в гості, нерідко можна побачити мініатюрні мішечки на кухні, в спальні або у вітальні. Причому для кожної окремої кімнати підібраний свій унікальний збір з особливим ароматом. І найчастіше саше для будинку виготовляються своїми руками, так як можна підібрати аромати під кожного члена сім'ї та загальних кімнат.

Як самостійно зробити саше?

Потрібно взяти невеликий мішечок (торбинку) з натуральної тканини. Це може бути мішкловина, льон або бавовна. Така тканина добре пропускає повітря, завдяки чому запашний аромат буде легко поширюватися по всьому будинку. Мішечок можна купити вже готовий, а ще краще пошити саше своїми руками, підбравши колір і розмір за своїм бажанням.

Що використовувати в якості наповнення? Трави можна зібрати самостійно, а потім висушити їх в затіненому місці. Тим, у кого немає такої можливості, рекомендується купити готову суміш. Прекрасним наповнювачем

також послужить висушена шкірка цитрусових, кавові зерна і інші продукти з сильним стійким запахом. Але важливо пам'ятати про те, що деякі з них здатні викликати алергічні реакції.

Поради, щодо вибору трав та розташування саше.

На кухні, як відомо, нагромаджується найбільше неприємного запаху. Адже там готують їжу, зберігають продукти. Покращити ситуацію допоможе саше із зернами кави чи чаю. Останній гарно вбирає неприємний аромат. У мішечки можна покласти й траву базиліку з кропом чи дрібні крупи, які також мають властивість вбирати неприємний запах.

У спальні повинні бути заспокійливі трави. Для гарного сну підійде композиція з висушених суцвіть м'яти, ромашки та герані. Мішечки можна покласти під подушку, матрац, між постільною білизною. Чарівного аромату надасть композиція з квітів *м'яти, ромашки та герані*.

Для ванни підійде суміш із трав *ромашки, м'яти, липи*. Мішечок можна повісити біля вентиляції або ж під умивальником. Матимете чудовий ефект, коли опустите мішечок у ванну з гарячою водою – вона розслабить тіло після важкого робочого дня. Для ванни також підійде композиція із листя берези, ялівцю і липи.

Для вітальні, застосовують - *сосну, м'яту, цедру апельсина* - вони не просто мають приємний аромат, але ще і дезінфікують приміщення, вбивають віруси не дозволяють їм розповсюджуватися.

А на завершення нашого заняття хочу Вам запропонувати подумати та підібрати лікарську рослинку, з якою ви себе асоціюєте?

1-Я себе порівнюю з Липою, бо квіти цього дерева дуже цілющі. Воно розквітає в липні, коли і день мого народження.

2-Я себе асоціюю зі смородиною, бо я чорнявий, як і стиглі ягоди цієї рослини. ....